TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

KÜRESEL FEMİNİZMİN TÜRKİYE'YE YANSIMALARINI MEDYA ÜZERİNDEN OKUMAK

Tülay ÇELİK

Danışman: Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Ayşe Aslı SEZGİN

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Dilek PENPECE DEMİRER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İletişim Çalışmaları Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

Üye: Doç. Dr. Ayşe Aslı SEZGİN

Üye: Doç. Dr. Dilek PENPECE DEMİRER

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

…/…/2021

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 22 / 01 / 2021

Tülay ÇELİK

ÖZET

KÜRESEL FEMİNİZMİN TÜRKİYE'YE YANSIMALARINI MEDYA ÜZERİNDEN OKUMAK

TÜLAY ÇELİK

Yüksek Lisans Tezi, İletişim Çalışmaları Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

Ocak 2021, 77 sayfa

Bu çalışmada; küreselleşme kavramına olumlu ya da olumsuz yaklaşımların ışığında, sınırların artık neredeyse yalnızca harita üzerinde kaldığı günümüzde feminizm kavramını incelemeden önce kavramsal olarak küreselleşmenin literatürde nasıl yer aldığı incelendi.

Çalışma, küreselleşme kavramını inceledikten sonra feminizmin ikinci ve üçüncü parametrelerini irdeleyerek yakın dönem feminist hareketlerin günümüze kadar gelişine zemin oluşturdu. Küresel feminizm kavramını odağına alan tezimizde, kavramımıza imkan olan kesişimsellik ve çapraz siyaset kavramlarının Amerika ve Avrupa'daki kuramsal çerçeveleri irdelendi. Yapılan taramalar sonucunda ise Türkiye'de kadın çalışmaları alanında pek çok araştırma ve yazın olsa da kesişimsellik, çapraz siyaset, ırk-sınıf-cinsiyet gibi olgular kapsamında küresel feminizme yeterince değinilmemesi gerçeğiyle karşılaşıldı. Bell Hooks, Patricia Hill Collins, Kimberle Crenshaw, Sara Ahmed gibi kadın düşünürlerin yazınları, düşünce dünyaları ve küresel feminist teorinin gelişimine katkıları incelendi.

Son bölümde ise; Türkiye Medyasında küresel feminizmin yansımaları değerlendirildi. Küresel feminizmin temel kavramlarından kesişimsellik ve çapraz siyaset kavramlarının yansımalarının olduğu haberlerde, kavramların haber içeriklerinde nasıl yer aldığı incelenerek küresel aktivist bir hareket olan #MeToo merkeze alınarak yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Feminizm, Kesişimsellik, Çapraz Siyaset

ABSTRACT

READING THROUGH THE MEDIA IN TURKEY REFLECTIONS OF GLOBAL FEMINISM

TÜLAY ÇELİK

Master Thesis, Department of Communication Studies

Supervisor: Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

January 2021, 77 pages

In this study, in today's world where borders are almost exclusively on the map, before examining the concept on feminism, how positive or negative approaches of the concept of globalization takes place in the literature was examined.

After examining the concept of globalization, the study examined the second and third parameters of feminism, and laid the groundwork for the recent feminist movements which has come to this day. In our thesis, which focuses on the concept of global feminism, the theoretical frameworks of the concepts of intersectionality and cross politics in America and Europe, that facilities our concept, were examined. Even though there are several researches in the field of women studies in Turkey, after the literature review it was determined that, the concepts of intersectionality, cross politics, race-class-gender were not emphasized enough. The studies of women such as bell hooks, Patricia Hill Collins, Kimberle Crenshaw and Sara Ahmed, and their contribution to the development of feminist theory, were examined.

In the last part; the implications of global feminism in Turkey Media were evaluated. By examining the reflections of the concepts of intersectionality and transversal politics, which are the basic concepts of global feminism, how the concepts are included in the news content is discussed in the focus of the global activist movement #MeToo.

Keywords: Globalization, Feminism, Intersectionality, Transversal- politics

ÖN SÖZ

Küresel Feminizmin Türkiye'ye Yansımalarını Medya Üzerinden Okumak başlıklı üzerinde çalıştığım ve bitirdiğim işbu tez, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Çalışmaları Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır. Lisansta mezun olduğum alandan çok farklı bir alanda çalışmaya cesaret ettiğim için çoğu zaman çevremdekilerin de etkisi ile umutsuzluğa kapılmış olsam da bu girdiğim yeni yolda tanıma fırsatı bulduğum nevi şahsına münhasır, bu fırsattan dolayı kendimi her zaman şanslı hissettiğim saygıdeğer tez danışmanım *Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ*'e güler yüzü, anlayışı, emekleri ve bana olan güveni için teşekkürü her zaman bir borç bilirim. O olmasa bu işlerin altından kalkamazdım.

Tez jürimde bulunan ve katkılarıyla çalışmamı zenginleştiren Sayın *Doç. Dr. Ayşe Aslı SEZGİN*'e ve Sayın *Doç. Dr. Dilek PENPECE DEMİRER*'e değerli vakitleri için teşekkürü bir borç bilirim.

Hayat inişleri, çıkışları, iyi ve kötü birçok sürprizleriyle oldukça uzun bir yol. Tez çalışmamın en yoğun dönemi olan 2020 Bahar döneminin ise bana en kötü sürprizi içinde bulunduğumuz pandemi dönemi oldu. Böyle bir süreçte en stresli, en çekilmez anlarımda bana katlanan ve bu çalışmayı bitirmemde teşvikini benden bir an olsun esirgemeyen eşim Murat Çelik'e buradan teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Şu sıralar benim için çok yeni bir kimlik olan 'annelik' kimliğini bana kazandıran, canım kızım Pırıl'ıma da benden kalıcı bir şey kalacağı için ise şimdiden çok heyecanlı ve çok mutluyum. Bu dönemde bilmeden de olsa bu kadar uslu olarak bana zaman verdiği için kızım Pırıl Çelik'e de teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Çalışmamda yabancı kaynaklardan çeviri yardımları ile benden desteğini esirgemen canım arkadaşım Ayda Çakır'a, sunumumda bana destek veren İpek Çelebi'ye ve sevgili dostum İlayda Tekkılıç'a ise teşvikleri için buradan sevgilerimi sunuyorum. İyi ki varsınız.

Ve anneler… Annelerimiz, gölgeniz üstümüzden eksik olmasın. Canım annem Sevtap Silindir'e teşekkürlerin en büyüğünü bir borç bilirim.

''The Future is Female''

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

ÖN SÖZ vi

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konusu ve Problemi 2

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi 3

1.3.Araştırmanın Yöntemi 3

BÖLÜM II

KÜRESELLEŞME KAVRAMI

2.1.Aşırı Küreselleşmeciler 8

2.2.Küreselleşme Karşıtları (Kuşkucular) 9

2.3.Dönüşümcüler 10

BÖLÜM III

FEMİNİZM NEDİR?

3.1. 1980 İkinci Dalga Feminizmin Parametreleri 17

3.2. 1990 Üçüncü Dalga Feminizmin Parametreleri 21

BÖLÜM IV

KÜRESEL FEMİNİZM; KAVRAMASAL BİR İNCELEME

4.1. Küresel Feminizmde Kesişimsellik Kavramı 25

4.2. Küresel Feminizmde Çapraz Siyaset Kavramı 33

BÖLÜM V

KÜRESEL FEMİNİZMİ MEDYADA İNCELEMEK

5.1. Küresel Feminist Aktivizm Olarak #MeToo Hareketi ve Bu Hareketi Yaratan Şartlar 37

5.2. #MeToo Hareketi nedir? 41

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA 60

ÖZGEÇMİŞ 69

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konusu ve Problemi

Çalışmamızın ilk bölümünde, ‘’Küreselleşme Kavramı’’ başlığı altında küreselleşme kavramı altında yapılan çalışmalara, oluşturulan teorilere yer verilmiştir. Küreselleşme beraberinde birçok olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmuş, doğurmaya da devam etmektedir. Küreselleşme ile birlikte teknolojik gelişmeler dünya çapında bir etki yaratmış, kadınlar bu etki ile iletişim kurabilir, haberleşebilir ve birbirlerine destekte bulunabilir hale gelmişlerdir. Olumsuz anlamda ise küreselleşme bazı karşıt düşüncelere göre gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkeleri sömürmek amacıyla ortaya attıkları koca bir yalan ve kapitalizmin bir diğer adıdır. Feminizm ise düşünce biçimi olarak küreselleşme karşıtı bir düşünce biçimidir. Feminizmin küreselleşme hareketi içindeki konumu nedir? Bu soruya cevap bulma amacıyla öncelikle küreselleşme kavramı, yanlıları ve ona karşıt düşünceler araştırılmıştır.

Toplumların gelişim süreci incelendiğinde kadının toplumdaki yerinin birçok sebebe bağlı olarak değiştiğini görmek mümkündür. Genel olarak kadın ezilen ve erkeğin gerisinde bir rolü üstlenmiştir. Kadın kimliği bu rolü üstlenirken, gelişen süreçlerde ve küreselleşen dünyada artık kendini ifade etmek ve eşitliğin söz konusu olduğu bir sistemde varlığını sürdürmek istemiştir. En genel tanımıyla feminizm kavramının getirdiği bu süreçleri daha yakından anlamak için feminizm kavramının literatürdeki tanımları bu tanımlara eklemlenen toplumsal cinsiyet kavramı ve feminizmin dalgaları çalışmamızın ikinci bölümünde ‘’Feminizm Nedir?’’ başlığı altında incelenmiştir.

Değişen toplumsal değerler, küreselleşmenin belirgin etkisi ve haber, köşe yazıları, internet haber ve hashtagleri gibi medya araçları kadının toplumdaki konumunu nasıl etkilemektedir? Yalıtılmış bir dünyada yaşamıyoruz artık dünya üzerindeki her şey bir şekilde birbirini etkilemekte. Bu sebeple literatürde yer alan *küresel feminizm* kavramının ülkemizdeki yansımaları bu çalışmada, medyada literatür taraması yöntemiyle incelenecektir. Ağlar üzerinden yürüyen dünyamızda küresel feminizmin

gelişmesinin engellenemez olduğu görüşüyle başlayan çalışmamız bu savını bulgular ile destekleyecektir. Türkiye bağlamında pek çok tartışma yürütülebilir. Örneğin, ülkede en marjinal konumda bulunan, ezilme durumlarındaki kadınların deneyimlerince onların arasındaki sınıfsal, dinsel, etnik, cinsel yönelim, yaş gibi farklar incelenmeli; aynı toplumsal konuma ya da kimlik kategorisine dahil olan kadınların kendi içindeki ayrıştırıcı farklar ortaya konabilmelidir; kadın hareketleri arasındaki ve içindeki farklılıklar ya da hareketleri buluşturan kadın hareketleri ile diğer toplumsal mücadeleler arası etkileşimler ele alınmalıdır. Küreselleşmenin getirdiği kesişimsellik buna imkan verecektir.

Bulgular sonucunda ise; kimlikleri tek bir potada eritmeyi amaçlayan, kapsayıcı küreselleşmenin ipuçlarını; feminizm politikasına yansımalarını ortaya koyarak literatüre katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı *küresel feminizm*i, Türkiye'deki yansımalarını irdelemek, Türkiye'de küresel feminizm kavramının nasıl ele alındığını analiz etmektir. Bu noktadan hareketle, küreselleşen dünyada kadının toplumdaki yeri ve küreselleşme ile birlikte medyada kadının toplumdaki yerini nasıl eklemledikleri üzerinde durulmuştur.

Bu doğrultuda küreselleşme ve küreselleşme karşıtlığının tanımı ardından feminizm ve toplumsal cinsiyet kavramlarının tanımları son olarak küreselleşme içinde yeni bir kavram olan *küresel feminizm* kavramının literatürdeki yeri ve Türkiye medyasına yansıyan örnekleri küresel feminizmi tanımlayan *kesişimsellik* ve *çapraz siyaset* kavramlarının sunduğu imkanlarla incelenmiştir.

1.3.Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel çalışma bilimin gerektirdiği yol ve yöntemlerle yapılır. Bilimsel yöntem sistematik bir bilgi edinme yoludur ve bir takım aşamalardan meydana gelir. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için öncelikle doğru yöntemin kullanılması gereklidir. Araştırmamız teorik bir özellik taşıdığından, nitel bir çalışma yapılmış, mevcut kayıt ve belgeler incelenerek literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem çerçevesinde çalışmanın ana ve yan başlıkları hakkında gerekli taramalar yapılmış, daha

önce yapılmış bilimsel çalışmalar incelenerek karşılaştırılmıştır. Küreselleşme, feminizm ve küresel feminizme dair yazı, araştırma, makale ve tez taraması gerçekleştirilmiştir. Amaç ve belirlenen konu başlıkları doğrultusunda eleştirel yaklaşımlarla kültürel çalışmalardan, iletişim çalışmalarından ve disiplinler arası çalışmalardan yararlanılmıştır. Teorik bilgi ve veriler derlenip yorumlanarak küresel feminizm literatürü ortaya koymaya çalışılmıştır. Türkiye'de küresel feminizmin çevrim içi medyaya yansıyan örnekleri sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan yöntemlerden biri olan literatür taraması yöntemiyle incelenmiştir. Literatür taraması yöntemi ile var olan kaynak ve belgeler incelenerek veri toplaması yapılmıştır. Yöntemimizin; araştırma konusu ve sorusu belirleme, araştırma stratejisinin planlanması, araştırmanın içeriğinin değerlendirilmesi ardından not alma ve notların düzenlenmesi gibi belli başlı aşamaları vardır. Literatür tarama süreci kapsamlı ve güncel olmalıdır. Çalışmamızın temelini sağlamlaştırmak adına literatüre hakim olmak çalışmamızın bilimsel değerini arttırmaktadır. Elde edilen bulgular kavramsal çerçeve kapsamında değerlendirilmiştir. Buna ek olarak ise; literatür taraması yöntemi sonucunda elde edilen bulgular betimsel analiz yaklaşımına göre daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Betimsel analizde, bulguların temellerini sağlamlaştırmak adına doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir. Bu yöntem ve yaklaşımda amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde litaratüre kazandırmaya çalışmaktır.

BÖLÜM II

KÜRESELLEŞME KAVRAMI

Küreselleşme kavramı sosyal bilimler alanının en çok tartışılan kavramlarından biridir. Küreselleşme, dünya çapında ekonomi, siyaset, kültür, sağlık, sosyal hayat vb. birçok konuda büyük bir değişimi ifade etmektedir. Küreselleşme temelde; ne olduğu, nedenleri ve sonuçları kadar pozitif ve negatif yönleriyle de tartışmalıdır. Küreselleşme yaklaşımlarını; küreselleşme yanlıları, karşıtları ve kararsızlar olarak üç temel başlık altında toplamak mümkündür. Diğer bir ifade ile bu yaklaşımlar aşırı küreselleşmeciler, kuşkucular ve dönüşümcüler olarak da literatürde yer almaktadır (Tarık, 2000).

Nicelik olarak küreselleşme; ticaret, yatırımlar ve insanların uluslararası dolaşımından ortaya çıkan artışı ifade ederken; nitelik olarak küreselleşme politik, ekonomik ve sosyal süreçleri içine alır. Küreselleşme birbiriyle ilişkili üç olgudan oluşur. Bunlar; piyasaların genişlemesi, devletlere ve kurumlara meydan okuması, yeni sosyal ve politik akımların doğuşudur (Kaya, 2009, s.2)

Küreselleşme, 1980'lerden sonra ulus-devlet anlayışını, geleneksel dünya değerlerini değiştirmeye yönelik, Batı merkezli, dünya ekonomisini tek bir bütün olmaya yönelten iktisadi bir süreçtir. Bu sürecin temelinde sermaye hareketlerinin üretim, ticaret ve teknolojinin uluslar üstü bir nitelik kazanması yer almaktadır. Bu ise, dünya ekonomisinin serbest ticaret ve uygun iş bölümü şeklinde bütünleşmesi sonucunu getirmektedir (Eser, 1995).

Bu kavram incelendiğinde en başta karşımıza bu kavramın iyi mi kötü mü ya da faydalı mı zararlı mı olduğu konusu çıkar. Sorular biraz daha derinleştiğinde neleri kapsayıp kapsamadığı en sonunda akademik bir hal aldığında ise hangi küreselleşme sorusuna yapılan araştırmalarda rastlamak mümkündür. Küreselleşmenin siyasal, hukuki, ekonomik boyutları en kayda değer boyutlarıdır. Ayrıca teknolojik ve ideolojik boyutları da vardır.

Türkçeye küreselleşme olarak çevrilmesinin yanlışlığını vurgulayan Cangızbay aslında globalizmin kökünün globe olan globalden geldiğini belirtmektedir. Global kullanıldığı gibi küre değil topyekün anlamındadır. Ancak globalizm kavramı yaygın

olarak küreselleşme şeklinde kullanılmaktadır. Bu yüzden ise esasen globalizm kelimesinin karşılığı *topyekünleşme*dir (Cangızbay, 2003).

Küreselleşmeyi periyodlara bölen düşünürler incelendiğinde ise karşımıza Manfred B. Steger'ın küreselleşmenin ilk dalgasını tarih öncesi dönem, modern öncesi dönem, modern dönem, ve çağdaş dönemi çıkar. Bir diğer düşünür Roland Robertson (1999, s.99) küreselleşme modelinde beş değişik evreden bahseder. Bu evreler oluşum evresi, başlangıç evresi, yükseliş evresi, hegemonya için mücadele evresi ve son olarak belirsizlik evresidir.

İkinci dalga küreselleşmenin habercisi Sanayi Devrimi'dir. İlk dalgadaki değişimler ikinci dalgada etkisini arttırmaya devam etmiştir. Robertson'ın ikinci dalga içinde değerlendirdiği yükseliş yaklaşık 1870 ile 1920 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemin örnek gelişmelerine modernlik sorununun ilk defa tartışılmasına, küresel iletişim biçimlerinin hızı ile sayısındaki artış, küresel olimpiyatlar ve Nobel ödülleri gösterilebilir.

1989-1991 yılları arasında dünyanın gündemine giren üçüncü dalga konuları birinci ve ikinci dalgadan farklı olmasıyla göze çarpmaktadır. Hohnen'in değerlendirmesinde de bu dalga diğerlerinden önemli farklılıklarla ayrılmaktadır. Bu farklar;

- Toplum yapısında büyük bir yenilenme vardır. Televizyon ve internet gibi modern iletişimler politikayı sürekli değiştirmektedir.
- Bu yeni teknolojiler davranışlarımız konusunda yeni bir bilinç düzeyi yaratmakta ve sorumluluğumuz noktasında bizi yeni perspektiflere zorlamaktadır.
- Aynı teknoloji sınırsız ekonomik büyüme için gerekli olan kaynaklar arasındaki temel çelişkilerle yüz yüze gelmemizi doğurmaktadır.
- Tarihte daha öncelerden daha fazla olarak insanlık artan bir eşitsizlik ve muhalifliklerle yüz yüze gelmektedir (Hohnen, 2005, s.2-3).

Bu farklılıklar beraberinde küreselleşmeye farklı tepkileri de getirmiştir. Toplumun bir bölümü savunuculuk bir bölümü karşıtlığını yapmaya devam etmektedir.

Kavramın kökeni uzun yıllar öncesine dayansa da, kelimenin günümüzdeki anlamıyla yer alması ilk kez 1962'de Marshall McLuhan'ın çalışmasında *''küresel köy''* kavramı ile olmuştur. McLuhan'a göre elektronik kitle iletişim araçlarındaki gelişimler iletişimde zaman-mekân sınırlarını kaldırarak ve ayrıca sosyal kültürü yaygınlaştırarak dünyayı "küresel bir köye" dönüştürecektir.

Küreselleşmenin özünde insanların birbiriyle olan temas biçimlerindeki değişimler yer alır. Sıklıkla karşılaştığımız, "küreselleşme gerçekleşiyor" tarzındaki ifadeler bizi üç temel bilgiye götürür. İlki, 16. yüzyılda ortaya çıkan ve aşamalı olarak gelişen modernizmi yavaş bir şekilde geride bırakmakta olduğumuz, ikincisi, postmoderniteye doğru yeni bir döneme geçtiğimiz, üçüncüsü ise henüz bu döneme ulaşamadığımızdır. Küreselleşme, modernleşme, globalleşme, uluslararasılaşma,

-eşme,- aşma şeklinde gibi kavramlaştıran eklerle biten ve eş anlamlı olan bu kelimeler, aslında bir tarzdaki göze çarpan bir gelişme ya da ortaya çıkma terimleriyle en iyi şekilde ifade edilebilecek bir durumu ortaya koyarlar. Bu türden bir gelişme yavaş ya da hızlı olabilir. Ancak hep bir değişimin düşüncesine karşılık gelir ve bu yüzden de mevcut koşulların dönüştüğünü gösterir. Bu nedenle küreselleşmenin dinamiklerini inceleyen araştırmacılar, özellikle toplumsal değişime ilişkin araştırma sorularıyla daima ilgilenmektedir (Steger, 2003, s.3).

Giddens ve Harvey gibi postmodern düşünürler; küreselleşmenin zaman mekan kavramını derinden değiştiriyor olmasının kapitalizm-modernizm ikilisi ile doğrudan ilişkili ve bunun etkisinin ülkeleri gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklılaşacağını ima etmektedirler. Giddens küreselleşmeyi, yerel olayların kilometrelerce uzaktaki olaylar tarafından etkilenip şekillendiği ve tersinin de geçerli olduğu karşılıklı bağımlılık düzeyindeki artış olarak tanımlar (Keeling, 2004). Bu çeşitli tanımlardan yola çıkılacak olursa küreselleşme tam burada feminizm gibi çok yönlü, kümülatif, toplumda karşılıklı bağlılıkları meydana getiren, yaygınlaştıran ve yoğunlaştıran toplumsal süreçler kümesidir. Bu iki kavramın birleşiminin ülkemiz medyasına yansımalarını okumak adına çalışmanın ilk bölümünde küreselleşme ayağı incelenmiştir.

Küreselleşmenin Türkiye'deki toplumsal etkilerini ülkemizde birçok düşünür bu kavramı literatürdeki bir diğer kavramlarla eklemleyerek çeşitli şekillerde

incelemişlerdir. Bunlara örnek olarak, Erinç Yeldan neoliberal küreselleşmeyi *kalkınma* söylemi üzerine değerlendirmiştir. Yeldan, içinde bulunduğumuz yüzyılın son çeyreğinde yaşanan gelişmelerin arkasındaki küreselleşme dinamiklerini ve ülkemiz benzeri ülkelere olan uzantılarını irdelemiştir (Yeldan, 2002, s.2). Yeldan, dünya kapitalizminin içinde bulunduğu küreselleşme süreçlerini; kapitalizmin altın çağı boyunca süren yüksek birikim temposunun yarattığı aşırı üretime dayalı kriz, söz konusu dönemin sermaye/emek çelişkisine damga vuran Fordist endüstriyel ilişkilerin beslediği kar sıkışması, uluslararası kapitalist rekabetin yoğunlaşması ve finansal sistemin serbestleştirilmesi sonucu yükselen finansal sermaye birikim tercihlerinin sanayi yatırımlarının önüne geçmesi olarak 4 ana başlık altında toplar (vd. 2002, s.2). Yazarın temelde küreselleşme dinamiklerinin ardından literatürde iktisadi alanda kalkınma kavramını eklemleyerek, kalkınma olgusunun sonuna gelinip gelinmediği sorusuna yanıt aradığına rastlanmıştır.

Küreselleşme kavramını, kapitalizmin günümüzdeki boyutu ve görünümü, onun dünyaya dağılıp yayılması, esnemesi, dünyayı kuşatması ve en ileri aşaması olan emperyalizmin yeni adı olarak tanımlayan Sezgin Kızılçelik ise ülkemizde küreselleşme kavramını litaratürde inceleyen önemli yazarlardan biridir. Kızılçelik, küreselleşme kavramına ‘’beden’’i eklemler ve küreselleşmede kamufle olmuş bir kapitalist üretim tarzına değinir. Kapitalist üretim tarzı, insanın çalışma süresini uzatan, buna karşın onun yaşama süresini azaltan bir sistemdir (Kızılçelik, 2003, s.1).

Günümüzde ise küreselleşmeye yönelik yaklaşımları Held McGrow, Goldbiatt ve Perraton’ı izleyerek aşırı küreselleşmeciler (*hyperglobalist*) , kuşkucular (*skeptical*) ve dönüşümcüler (*transformationalist*) şeklinde sınıflandırabiliriz.

2.1.Aşırı Küreselleşmeciler

Aşırı küreselleşmeciler küreselleşmeyi, yüzyıllardan beri geleneksel ulus devletlerin kendiliğinden getirdiği yapısını yitirdiği ve küresel ekonomide işlevsiz ve yeni bir çağ olarak ifade etmektedirler. Örnek düşünürlerden biri olan Kenichi Ohmae’ye göre uluslararası ekonomik sınırlar geçmişe kıyasla önemsiz hale gelerek

dünya tamamen sınırları olmayan bir ekonomiye doğru gitmektedir. Önü alınamayan bu durumun nedeni insanların uzun süredir yoğunlaşan sınır ötesi iletişim, seyahat ve tüketimleri sayesinde küresel bir bakış açısı kazanamamış olmalarıdır (Ohmae, 2001, s.18-19).

Michael E.Porter ve Victor E. Millar ise, büyük çaplı teknolojik değişimlerin dünya ekonomilerinin dengelerini oldukça değiştirdiği, öncelikle giderlerdeki önemli düşüşlerin firmaların iş yapma süreçlerini rekabet avantajı edinebilmeleri yönünde değişikliğe mecbur bıraktığı görüşüne sahiptirler (Porter ve Millar, 1998). Robert B. Reich'de gelecekte ulusal şirketlerin ve hatta ulusal malların olmayacağını, yüksek hacimli ekonomilerin yerini yüksek değerli ekonomilere bırakacağını ifade eder (Özel, 1998, s.10).

Neoliberaller bu durumdan hoşnut iken; neomarksistler bunu baskıcı kapitalizmin temsilcisi olarak yorumlarlar. Literatürde radikaller olarak da anılan aşırı küreselleşmeciler özetle; ulus devlet olgusunun küreselleşmenin gelişmesiyle aynı ölçüde önemini yitirdiğini düşünürler.

2.2.Küreselleşme Karşıtları (Kuşkucular)

Yaşadığımız dünyada hiçbir şeyin yeni olmadığını iddia ederler. Onlara göre küreselleşme yüzyıl öncesine geri dönüşten başka bir şey değildir. Paul Hirst ve Grahame Thompson tarafından yazılan *Küreselleşme Sorgulanıyor* (2007) kitabında bu görüşü destekler nitelikte değerlendirmeler mevcuttur. Hirst ve Thompson'a göre küreselleşmeye dayanak gösterilen pek çok ekonomik faaliyet aslında tarihte belli dönemlerde daha yoğun olarak işlenmiştir ve dolayısı ile küreselleşme gibi bir kavramın yeni bir süreç olmadığı düşüncesindedirler. Onlara göre gerçek anlamda entegre olmuş bir dünya ticaret sistemi on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında oluştuğu için, uluslararası ekonominin karmaşık bir açıklık-kapalılık hikayesi vardır. Onlara göre, 1870-1914 arası Belle Epoque [1](Altın Çağ) ekonomisi büyük ölçüde uluslararasılaşmış bir ekonomiydi ve o dönemin düzeyine yeniden ulaşmak ancak yakın tarihlerde yeni yeni mümkün olabilmiştir (Hirst ve Thompson, 2007, s.8, 9). Bu grubun bazı üyelerine

[1] Belle Epoque veya La Belle Epoque dönemi genellikle 1880 ile 1914'te 1. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi arasına tarihlenen Fransız tarihinin bir dönemine verilen addır.

göre küreselleşme doğrudan kapitalizm ile bağlantılıdır. Küreselleşme kapitalizmin dünyaya dağılıp yayılması, esnemesi ve dünyayı kuşatmasıdır (Kızılçelik, 2002, s.15).

Yazara göre yine küreselleşme kavramı, 21. yüzyıldaki kapitalizm ve emperyalizmin diğer adıdır ve engellenmesi gerekir. UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı) raporuna göre; küreselleşme eşitsizliği derinleştirir. Küreselleşmeye karşı çıkan bir diğer grup, küreselleşmeye milli görüşler ile karşıdır. Küreselleşmeyi devletleri ve yerel değerleri yok eden bir olgu olarak görürler. Bir diğer ve son grup ise; gelişmekte olan ülkelerde enflasyonu düşürmek, istihdamı arttırmak ve dış ödemeler dengesini rahatlatmak konusundaki başarısızlığa uğramış bunun sorumluluğunu üstlenmek istemeyen siyasetçi ve bürokratlar olduğu söylenebilir. Ayrıca bu düşünce şekli iktisatta Ricardo ile başlayıp Marks ile devam etmesi yönüyle de ideolojiktir. Küreselleşme karşıtları, Naomi Klein (2009), Noreena Hertz (2002), Paul Hirst, Graham Thompson (2007), Joseph Stiglitz (2002), Michael Hardt, Antonio Negri (2001) olarak sıralanabilir.

2.3.Dönüşümcüler

Dönüşüm kavramının değişimden farklı olarak köklü hareketleri içerdiğini göz önünde bulundurursak, küreselleşmeyi ifade etmede neden dönüşüm kavramının kullanıldığını daha net kavrayabiliriz. Başka bir deyişle küreselleşme; türetilen bir teorik kavramdan öte dünyanın başka bir seçenek sunmadan yaşamaya zorladığı ve belirli bir sürecin sonunda oluşan bir dönüşümü ifade eder. Dönüşümcülerin en önemli temsilcilerinden olan Giddens küreselleşmeyi modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasal güç olarak görür (Esgin, 2001, s.189-190).

Giddens aynı zamanda modernliğin de küreselleştirici bir doğası olduğunu düşünürken küreselleşmeyi kapitalizmin dünyayı etkisine alma çabası olarak tanımlar. Dönüşümcüler küreselleşme hakkında çeşitli tanımlamalar yapmalarına rağmen aşırı küreselleşmecilerden ve küreselleşme karşıtlarından farklı olarak kavrama ilişkin herhangi bir iddia ortaya atmaz küresel piyasa bağlamında değerlendirme yapmazlar.

Dönüşümcüler küreselleşme kavramını aynı zamanda postmodernizm kavramı ile ilişkilendirirler. Yaşanan dönüşümler, hem Marksist modernleşme teorisi içinde ekonominin belirleyiciliğinde, hem de Weberci modernleşme teorisi içinde kültürün belirleyiciliğinde rol oynar. Postmodernizm –bireycilik-; bugünkü neoliberal düşüncenin temelini oluşturmakta ve kapitalizmin kendisini uyarlamasında kavramsal bir ifade sunmaktadır. Bu alanın temsilcileri Rosenau (1998), Giddens (2000), ve Scholte (2005) sayılabilir. Genel çerçevede küreselleşmenin fikir mimarları Murray N. Rothbard (1978) gibi liberal düşünürlerdir. Bunun kaynağını ise Macar Ekonomi Okulu düşünürleri Ludwig von Mises ve 20. yüzyıl ana akım politik sağın en etkili düşünürlerinden Friedrich von Hayek'den alırlar.

Son ve asıl olarak üzerinde durmak istediğimiz bir düşünür ve düşünce biçimi ise Roland Robertson (1999)'ın küreselleşme sürecinin bir yüzünü küreselin yerelleşmesi diğer yüzünü ise yerelliklerin evrenselleşmesi olarak tanımlamasıdır. Robertson, yerelliği yaratmak ve daha sonra da içermek olarak tanımlanan bu sürecin küreselleşme ile somutlaştığı kanısındadır. Bu bağlamda küreselleşme tek taraflı bir süreç değil, daha çok çift taraflı bir süreçte zıt eğilimleri içererek de gelişmektedir. Robertson küreselleşmeyi benlikler, ulus devletler, beşeriyet ve dünya sistemi olarak birbirinden ayrı görülen ama birbiriyle bağlantılı unsurlarla tanımlarken, dünyanın giderek bir bütünlük hali aldığını ileri sürer.

Küreselleşme kavramı sosyal bilimler içinde iletişim alanını da oldukça ilgilendiren bir kavram olmuştur. Nilgün Tutal Cheviron *Küresel İletişim* (2014) adlı kitabında küreselleşmeyi, devlet piyasaya yönlendirici kararlarla müdahale etse de, piyasa ilkelerini ve işleyişini kendisi düzenlemesi sebebiyle, liberal olarak tanımlar. Ulusaldır, çünkü ulusal piyasanın yeniden üretimi devlet politikalarının merkezinde yer alır. Emperyalisttir, çünkü tekellerin hâkim olduğu uluslararası piyasanın rekabeti eleştirilir (Amin,1997, s.38-45), söylemiyle küreselleşmenin çok yönlü olduğunu ifade eder ve ister ekonomik ister kültürel ve politik olsun küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığının altını çizer.

Latouche'a göre Marx'ın küresel bir piyasa yaratma eğilimi sermayeye ilişkindir deyişini düşündüğümüzde piyasanın işleyişinin ulus aşırı olduğuna şaşırmayız. Literatüre bakıldığında birinci küreselleşme Amerika'nın keşfiyle, ikinci küreselleşme

Berlin Konferansı ile 1885-1887 yılları arasında Afrika'nın paylaşım yıllarında ortaya çıkmış olduğu görülür (Kazgan, 2005)

Bütün bu kavramsallaştırmalardan hareketle; liberal ve neoliberal küreselleşme ideolojisinin iletişimi ve teknolojilerini kendine daha kabul edilebilir bir zemin hazırlamak için meşrulaştırdığı söylenebilir. Bu mitlerin iletişime yansımalarını McLuhan'ın küresel köy efsanesi, Castells'in Daniel Bell'in ardından yeniden ünlendirdiği ağ toplumu, Appadurai'ın akışlar ve manzaralar toplumu kurgusu ile John Tomlinson'un bağlantılılık dünyası kavramlarında inceleyebiliriz.

McLuhan (1989), tipografi kültürünün çizgisel ve rasyonel düşünme biçiminin yaratıcısı olduğunu ileri sürerek, bu kültüre karşı elektronik medyanın rasyonel düzeni altüst etme işlevinin önemini vurgular. Küresel köy kavramı, elektronik kültürün dayanışmacı ve toplulukçu ruhunun biçimlendirdiği bir dünyayı simgeler ve tüm insanlığın internetle birbirine bağlanması gibi iddialar küresel köyün en sonunda gerçeklik olduğunun kanıtları olarak ileri sürülür. Küreselleşme tarihin ilk çağlarına kadar temellendirilse de aslında 1960 sonrası teknolojik gelişmeler, politik gelişmeler vb. ilerlemeler ile küreselleşme sürecinin oldukça hızlandığı, toplumları, yasaları, kültürleri ve düşünceleri etkilediği önemli bir gerçektir.

BÖLÜM III

FEMİNİZM NEDİR?

Araştırmamızın odağında, küresel feminizm kavramının Türkiye medyasına yansımaları olduğu ve bunların örneklerine ağırlık verileceği için; çalışmamızın bu bölümünde feminizm kavramına temel tanımlar yapılmaya çalışılacak, feminizme eklemlenen belli başlı kavramlar incelenecek ve iki alt başlık altında ise feminizmin 1970-80 dönem aralığında ikinci dalga, 1990 sonrası üçüncü dalga parametreleri araştırılacaktır. Çalışmada küreselleşme ve feminizm arasındaki ilişki kurulacaktır.

‘’Feminizm’’ sözcüğü Fransızca ‘ya 1837’den sonra girmiştir. Robert Sözlüğü, bu sözcüğü, ‘’kadınların toplum içindeki rolünü ve haklarını genişletmeyi öngören bir doktrin’’ olarak tanımlamaktadır (Robert Sözlüğü, 1978, s.768). Fakat düşünceyi eylemden ayırmak mümkün değildir. Kavramın Fransa’da oluşturulduğu günden bu yana, kadınların toplum içindeki rolü ve haklarını genişletmek üzere bir dizi eylemler meydana gelmiştir. Bunun için feminizm tanımı, yalnız öğretiyi değil, eylemleri de içermek zorundadır (Michel, A. 1978, s. 6).

Feminizmi, genel olarak kadın erkek ayrımcılığına karşı çıkarak, cinsler arasında siyasal, ekonomik ve toplumsal eşitliği savunan görüş olarak tanımlamak mümkündür (Marshall, 2005, s. 240). 1789 Fransız İhtilâli ile beraber kadınların seçme ve seçilme hakkı, mülkiyet hakkı kadın özgürlüğü kavramı ile savunulmuştur. Bazı eylem ve reformlar ile birlikte ise bu haklara sahip olmuşlardır. Feministler ise tam burada elde edilen hakların yalnız bunlarla sınırlı olmadığını, esas problemin erkeğin kültürel egemenliği olduğunu savunarak hak arayışlarına devam etmişlerdir.

bell hooks feminizmi “cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürü ve baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir hareket” olarak ifade etmektedir (hooks, 2002, s.1). hooks, yaptığı bu tanımlamanın erkeklere karşı hiç bir düşmanca öğe içermediğinin, cinsiyetçilik kavramı ile meselenin özüne dikkat çektiğinin üzerinde durarak, insanın feminizmi anlayabilmesi için önce cinsiyetçiliği de anlayabilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Kadın hareketinin başlangıç müdahalesi kadınların toplumdaki konumuna ilişkin olmuştur. Çalışma hayatı, çocuk bakımı, eve ait işler, aile içi iktidar ilişkileri ve cinsellik tanımlamalarında yoğunlaşmış ve bu alanlarda fikirler öne sürmüşlerdir. Segal, feminizmin başlıca amaçlarını şöyle ifade etmektedir; "Eril ve dişil cinslerin tarihsel ve toplumsal tanımlamalarında ya da açıklamalarında erkekleri merkezinde yerleştiren bir kültürle karşılaşırız. Bu yüzden ideolojide "erkek" ve "kadın" tanımlandığımızın araştırılıp soruşturulması feminizmin her zaman için başlıca hedefi olmuştur. Kendilerini olumlu bir ölçüde tanıyıp dile getirebilmek için kadınların verdiği kavganın önemi, bizleri "kadın" olarak tanımladığı ölçüde küçümseyen bir toplumda açıkça görülebilir'' (Segal, 1990, s.260)

Feminizm kavramıyla beraber anılan birkaç *merkezci* kavrama rastlamak temelde mümkündür. Bunların başlıca örnekleri; erkek-merkezci, kültür-merkezci ve zaman-merkezci kavramlarıdır. Bunlar feminizmin cinsiyetçilik ile beraber yine karşı olduğu kavramlar arasındadır. Kadınların durumunu araştırmak ve aydınlatmak üzere yararlanılan kaynakları, erkek-merkezci önyargılardan olabildiğince arınabilmiş araştırmacıların çalışmaları arasından seçebilmek oldukça önemlidir. Erkek-merkezciliğin yanı sıra, gözlemlenen değişik toplumlardaki kadınların durumunu değerlendirirken karşılaşılan bir zorluk da kültür-merkezcilik'ten (*ethnocentrisme*) kaynaklanır.

Feminizm, kadın üzerinde yapılan toplumsal araştırmalarda oluşturulan erkek egemen bilince karşılık kadınlık bilincinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Feminizmin akademik dünyaya ilk etkilerinden biri; cinsiyet rolü ve cinsiyet farklılığı çalışmaların sayısını büyük ölçüde artırması olmuştur (Connell, 1998, s.60).

Cinsiyet (*gender)* kavramı biyolojik bir temele dayanmış olsa bile günlük yaşamda, insanların kadın ve erkek cinsiyetlerinden anladıkları farklı bir anlam bulunmaktadır. Giddens'ın ifadesi ile kadın ve erkeklerin davranışları arasındaki farklılıkları sadece biyolojik temelli olan "cinsiyet" kavramı ile açıklamak mümkün değildir (Giddens, 2000, s. 97). Giddens'a göre, toplumsal cinsiyet toplumsallaşmanın çok güçlü olduğu noktalarda daha etkin olarak sınırları çizmiştir. Bir kez toplumsal cinsiyet 'yüklenildiğinde', toplum bireylerden 'kadınlar' ve 'erkekler' olarak davranmalarını beklemektedir. Bu beklentilerin yerine geldiği ve yeniden üretildiği yer,

gündelik yaşamın pratikleri içindedir. Toplumsal cinsiyet sadece var olan bir şey değildir; hepimiz başkalarıyla olan toplumsal etkileşimlerimizle toplumsal cinsiyeti oluşturmaktayız.

Toplumsal bir kategori olarak inşa edilen kadın ve erkek kimliği "*toplumsal cinsiyet*" kavramı ile anlamını bulmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş olduğuna dikkat çekmekle birlikte, kadın ve erkekler arasında oluşturulan ayrımı da ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle toplumsal cinsiyet, toplumsallaşma sürecinde bireylerde cinsiyet temelinde ayrımlaşmaya işaret etmektedir. Toplumsal-kültürel cinsiyeti ifade etmek üzere kullanılan "toplumsal cinsiyet" kavramı, bireyler için beklenti örüntüleri oluşturan, günlük yaşamın toplumsal süreçlerini düzenleyen, ekonomi, ideoloji, aile, siyaset gibi toplumsal örgütlenmelerin içine yerleşerek onları biçimlendiren bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Bir vd. 1998, s. 2-3; 22).

Judith Butler (2009) ‘’*Toplumsal Cinsiyet Düzenlemeleri*’’ adlı makalesinde toplumsal cinsiyet kavramı ile ilgili Foucaultcu çalışmalardan türetildiğini söylediği kendi deyimiyle iki ikazdan bahseder biri düzenleyici iktidar önceden var olan bir özneye etki etmekle kalmaz, aynı zamanda o özneyi oluşturur ve şekillendirir; bundan başka, her hukuki iktidar biçiminin üretici etkisi vardır bir diğeri ise bir düzenlemeye tabi olmak, aynı zamanda onun tarafından özneleştirilmek (*subjectivated*) anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle düzenlemenin üretimiyle bir özne ortaya çıkar. Butler, bazı açılardan Foucault ile görüş ayrılığı içinde olduğunu belirtir ve ekler; Foucault’nun bilgeliği ve toplumsal cinsiyet üzerinde olduğu kadar başka türlü toplumsal ve kültürel normlar üzerinde de etkili olduğu kavrayışına dayanıyor gibi görünüyorsa, o zaman toplumsal cinsiyet iktidarın çok daha geniş bir düzenleyici uygulamasının sadece bir örneği konumunda olmalıdır. Burada Butler’ın kastettiği, cinsiyetin kendine özgü düzenleyici biçimini gerektirdiği ve tayin ettiğidir. Toplumsal cinsiyet, tam anlamıyla insanın ‘’olduğu’’ ya da ‘’sahip olduğu’’ şey değildir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin, toplumsal cinsiyetin varsaydığı hormonal, kromozomal, ruhsal ve performatif ara formlarla birlikte üretilmesi ve normalleştirilmesinin gerçekleştirildiği bir sistemdir (Butler, 2009,s.75).

Feminist söylemde bu kavramı anlayabilmenin ona göre tek yolu ise, erkek ve kadın ikiliğinde ısrar eden kısıtlayıcı bir toplumsal cinsiyet söyleminin, hegemonyacı örnekleri normalleştiren ve verdiği zararların da düşünebilirliğini engelleyen bir düzenleyici iktidar uygulamasını anlayabilmektir.

Feminizm hiçbir zaman tek başına kümülatif bir düşünce sistemi olmamıştır. Birçok düşünür feminist yaklaşımları; liberal feminizm, marksist feminizm, radikal feminizm, sosyalist feminizm, varoluşçu feminizm, siyah feminizm, psikanalist feminizm vb. alt başlıklar altında incelemiştir. Bu alt başlıklar incelenirken çeşitli kaynaklar birçok farklı gruplandırmalara rastlamak mümkündür. Buna örnek olarak; Zekiye Demir, Modern ve Postmodern Feminizm adlı kitabında feminist akımları modern feminizm ve postmodernist feminizm olarak iki ana başlık altında toplayarak bu yaklaşımları incelemektedir. Demir, modern feminist akımlar altında liberal feminizm, marksist feminizm, radikal feminizm ve sosyalist feminizmi incelerken; postmodern feminist akımlar altında ise varoluşçu, yapısalcılık, postyapısalcılık ve Fransız feminizmini incelemektedir (Demir, 1997).

Fatmagül Berktay (2009), ‘’*Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik’’* adlı makalesinde, öncelikle cinselliği Foucaultcu tanımlamadan yararlanarak, göz ardı edilmesi mümkün olmayan ve tarihin içinde sürekli değişikliğe uğrayan bir insan deneyimi olarak tanımlar. Feminist teori yazara göre, bir şekilde bu alanla ilgilenmek zorundadır. Çünkü ya eril bir ideali içine alan entelektüel eşitlik için aşılması gereken bir şey ya da dişilliğin özü olarak yüceltilmesi gereken bir şey olarak beden ile ilişkili ve beraber bir teoridir. Kadınlar açısından ise Berktay’a göre kadınların geçmişten beri arka planda kalması dişinin beden ile ilişkilendirilmesi en fazla üreme süreçleriyle temellendirilir. Kadınların genel olarak adet görme, gebe kalabilme, doğurma ve emzirmeleri fiziksel olarak tehlikeli bir alışkanlık içerisinde, aklın dışında ve hatta ona karşı olunmasına neden olur. Bir diğer yandan erkek hegemonyasının erkek hormonlarından kaynaklandığının kadınların veya siyahların biyolojisinin onları bazı şeyler için daha doyumsuz kıldığını öne süren biyolojik süreçleri örneklemesi açısından feminist literatürde geniş bir yere sahiptir.

3.1. 1980 İkinci Dalga Feminizmin Parametreleri

İkinci dalganın ilk aşamasında, pek çok feminist için ‘’kadınlık’’ (femininity) olumsuz çağrışımlar yapmıştır. Nancy Fraser, bu durumu ikinci dalga feministlerin, ataerkil toplumun cinsiyetçi kültürünü, mizojinist bir kurgu olarak görmeleriyle açıklamaktadır (Fraser, 2009, s.58-75). Kadının erkek karşısında hukuki temelde eşit olmasına temel hazırlamış olan Birinci Dalga Feminizm üzerine inşa edilen ikinci dalga feminizm, sosyal ve ekonomik haklar temelinde yükselmiştir. İkinci dalga feminizmin aktif olduğu ve temel parametrelerini oturttuğu 1960 ve 80 arası dönemde en temel tartışma konularının başında “kadının özgürleşmesi” gelmekteydi (Collins, 1986, s.165). İkinci dalga feminizmde, birinci dalga feminizmden farklı olarak bir taraftan devlet söylemi ve kapitalizm arasındaki ilişkinin eril niteliği eleştirilirken, diğer yandan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinde geleneksel normların, ekonomik koşulların ve siyasi farklılıkların da etkili olduğu gerçeği vurgulanmıştır (Fraser, 2009, s.60)

İkinci dalga feminizmin parametrelerine dahil edilebilecek en önemli isimlerden biridir Nancy Fraser. ‘’*Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu*’’ adlı makalesinde ikinci dalga feminist harekete, oluşturduğu ya da oluşturamadığı kültürel ve yapısal dönüşümler açısından eleştirel bir gözle bakar. Fraser (2009) makalede ikinci dalga feminizmin kapitalizmle ilişkisini incelerken, diğer yandan evrildiği yeni şekilleri de göz ardı etmeden, kapitalizme karşı nasıl bir feminist inceleme ve aktivizme ihtiyaç duyabileceğimize dair bir tartışma başlatır.

İkinci dalganın can verdiği kendi içinde olumlu kültürel değişimler, feministlerin adil bir toplum vizyonuna doğrudan doğruya zıt olan kapitalist toplumun yapısal dönüşümünün meşrulaşmasına hizmet ettiğini iddia eden Fraser (2009) döneme bakış açısını üç aşamada ifade eder. İlk aşamada ikinci dalga feminizmin devlet eliyle sürdürülen erkek merkezli kapitalizme karşı eleştirisini gündeme getirir. İkinci aşamada bunun parçalanışını ve bazı parçaların neoliberal kapitalizm altında yeniden üretilmesini ve son aşamada ise bu kriz ve boşluk dönemleri içinde feminizmin özgürlükçü olma yollarını kazanma için geleceğe yönelik fikirler ortaya atar. En genel anlamda Fraser, ikinci dalga feminizm parametrelerinin içinde feministlerin büyük düşünmesi gereken bir zamanda olduğunu iddia eden bir düşünürdür. Önemli bir değişim ve dönüşümden

bahsederken bu dönüşümün yönünün ise yalnızca toplumsal cinsiyet kavramına değil genel olarak adalet yönünde olması gerektiğini savunur.

İkinci dalga feminizm'in "*kişisel olan politiktir*" mottosu ele alındığında, kadının kamusal alandaki konumunun yanı sıra özel alandaki konumunun da incelendiği anlaşılır. Diğer bir ifadeyle, ilk dalgada kadının temel hakları, eğitim, siyasi eşitlik gibi kamusal alandaki erkekle eşitliği talep edilirken, ikinci dalga da kadın bu alanda erkekle ne kadar eşit olursa olsun ev içinde konumu değişmediği sürece tam anlamıyla bir eşitlik sağlanamadığını öne sürmüşlerdir.

Bu durumdan hareketle ikinci dalga feminizm kadının iş hayatında erkek ile aynı haklara sahip olması kamusal alanda görünürlüğünün artması; çocuk bakımı, aile ile ilgilenme gibi temel özel alan "görevlerinden" ayrışarak kendisini gösterebilmesine yönelik "bilinç yükseltme" faaliyetlerini kapsamaktadır. "Kadın doğulmaz; kadın olunur" (Beauvoir, 1949) vurgusu temelinde hareket eden bilinç yükseltme çalışmaları, kadınla erkek arasındaki cinsiyet temelli farklılık ve beraberinde gelen patriarkal yaklaşımlardan uzaklaşabilmeyi hedef almıştır (Durutürk, 2018, s.76).

Şirin Tekeli'nin 1989'un nisan ayında Almanya'nın Kassel şehrinde, Kassel Üniversitesi Disiplinlerarası Kadın Araştırmaları Çalışma Grubu tarafından düzenlenen bir sempozyuma sunulan Türkçe bildirileri bir araya getirdiği *1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* adlı kitabında da belirttiği gibi;

''1970'ler, Türkiye'de CHP'nin solundaki sosyalist eğilimli gençlik hareketlerinin siyasal gündemi sayısal güçlerini aşan bir biçimde belirledikleri bir dönem oldu. Türkiye'nin, az gelişmişlik, dışa bağımlılık, gelir ve fırsat eşitsizliği, sınıflar arası uçurumlar gibi yapısal sorunları bu dönemde gündeme geldi. Eşitsizlik ve sömürü gibi kavramların siyasal söylemin temel kavramları haline geldiği bu ortamda kadınların da yasalarda var olduğu iddia edilen eşitliğe karşın eşit olmayan bir 'cins grubu' oluşturdukları bilincinin doğması kaçınılmazdı. Nitekim bu bilinç doğdu. Ancak, 1970'lerin sonunda gelişen bu söylemde, kadınların ezilmesi ya da o günün terimleriyle ifade edilirse 'kadın sorunu' , Marksizmin antifeminist tahlillerine dayandırılmıştı. Bir önceki dönemde ezilen kadının esas olarak köylü kadın olmasına karşılık, bu kez ön plana çıkan işçi kadındı. Böylece, kadınların bilinçlenmesi bakımından Batı'ya göre en az on yıllık bir zaman yitirildi.'' (Tekeli, 2015, s.30).

Feminizmin keşfedilip adından söz ettirmesi, bu yüzden ancak, 1980 askeri darbesinin bütün siyasi kurumlara, bu esnada özellikle Marksist sola indirdiği darbenin sonrasında gündeme gelebildi. Sol görüş aslında kendi içinde değişmekte ve bu hareketlerdeki kadınlar er veya geç kendi ezilmişliklerini fark edeceklerdi. Bir başka görüşe göre ise, eğer sol 12 Eylül'de ölümcül bir darbe yemeseydi, sonradan feminizme yönelen kadınların bu hareketlerde erkeklerin kurdukları ideolojik hegemonyayı kırmaları hiç kolay olmayacak, kendi seslerini bulamayacaklardı. İşte bu gündeme geliş biçimi, feminizmin solda 'Eylülist' olarak adlandırılmasına, söylemine eşitlik ve toplumsal değişme temalarının egemen olması nedeniyle özünde sol bir ideoloji olmasına rağmen, solun dışında bir hareket olarak görülmesine sebep oldu. (Tekeli, 2015)

1982-1990 yılları arasında öncelikle İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlerde, az sayıda, küçük grupların katıldığı, ama anlamlı bir dizi eylem yapıldı: 1982'de İstanbul'da YAZKO tarafından Gazeteciler Cemiyeti'nde düzenlenen 'feminizmin' kamuoyu önünde ilk kez açıkça savunulduğu sempozyum; 1983'te Somut dergisinde yayımlanan feminist kadın sayfası; 1984'te İstanbul'a kurulan Kadın Çevresi kitap kulübü; 1986'da Türkiye'nin de onayladığı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığa Karşı Uluslararası Sözleşme'nin uygulamaya konulmasını talep etmek için açılan dilekçe kampanyası; 1987'de kadın dayağını meşrulaştıran bir yargı kararını protesto etmek ve aile içinde kadınlara uygulanan şiddeti kınamak üzere yapılan yürüyüş eylemi ve bu eylemle başlatılan kampanya; çeşitli yıllarda yapılan 8 Mart kutlamaları ve gösterileri, şenlikler, tartışma toplantıları, paneller, 1989'da Ankara'da toplanan 1. Feminist Hafta Sonu ve aynı yıl feministlerle solcu kadınları karşı karşıya getiren 1. Kadın Kurultayı; aynı yılın sonunda cinsel tacize karşı başlatılan yeni bir kampanya ve nihayet aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için bir sığınağın ve kadınların tarihiyle ilgili kaynakları bir merkezde toplamayı amaçlayan bir kadın eserleri kütüphanesi ve bilgi merkezinin kurulması amacıyla yürütülen, yerel yönetimlerle işbirliğini de öngören çalışmalar gibi (Tekeli, 2015, s.30-32) çalışmalar bu parametrenin temelleri niteliğindedir.

Biyolojik özcülük, diğer bir deyişle biyolojik determinizm, ikinci dalganın parametrelerine ait olan kavramlardan biridir. Fatmagül Berktay (2009), ikinci dalga feminizmin başlarında Simone de Beauvoir'ın bedeni etobur bir bataklığa

benzetmektedir. Feminizmin literatüründe geniş bir alana sahip olduğunu ifade ettiğimiz cinsellik alanı ikinci dalgada kendini erkeklerin kadınların doğuştan getirdiği yetilere karşı korku ve iğrenmelerini yansılayan bir yaklaşımdır. Biyolojik özcülük, özcülüğün özgür şeklidir ve bireyin özünün, yani kişiliğinin ve karakteristliklerinin bedene içsel olan bir şeylerden (hormonlar, genler vb.) kaynaklandığı görüşündedir (Berktay, 2009, s.59). Cinselliğin tanımlanması bir yandan zor iken ve kavramın kendisi toplumsal cinsiyet, ırk ve sınıf sorunlarıyla iç içe iken, cinselliğin toplumsal inşası yeterince zor olmuştur.

Özetle ikinci dalga feminizm, kadının sınıf tanımlarından bağımsız ayrı bir grup ya da kimlik oldukları yönünde temel bir kabul etrafında varlığını sürdürmüştür. Kadınlar egemen ataerkil ideoloji tarafından ezilen, ötekileştirilen bir gruptur ve bu süreçte özellikle biyolojik farklılıklar temelinde kadının varlığı irdelenmiştir. Fakat feminist kuram salt kadının erkekten farklı olması hasebiyle değil aynı zamanda kadınların kendi aralarındaki farklılıkları gözeterek de ataerkilliğin farklı görüngülerini ve herkes için mutlak bir eşitlik arayışının bazı noktalarda mümkün olamayacağını dile getirmiştir. Nitekim sürecin en önemli kırılması siyah işçi sınıfına mensup kadınların beyaz kadın feminizmine yönelik mücadelesiyle yaşanmıştır. Dolayısıyla 1960'larda başlayan ikinci dalga feminizmle "kadın" biyolojik olarak merkezileştirilmiş, özellikle üreme, cinsel şiddet, cinsel özgürlük ve aile içi emek kavramlarıyla kadının konumu tartışılmıştır.

İkinci dalga kadın hareketinin temel olarak teoride 1960-80 arasındaki dönemi içerdiği belirtilse de; dönemi içerisinde aktif yer almış ancak halen günümüzde de kadın hakları savunucu olarak faaliyet gösteren gruplar mevcuttur. Bu sebeple "İkinci Dalga bitti ve 80 sonrasında Üçüncü Dalga başladı" diyerek ayrıştırılacak kesin bir çizgisel durum yoktur. Yine de kavram ve yaklaşımlardaki değişimler feminist düşüncenin dönemler bazında ele alınarak daha iyi anlaşılmasını ve incelenmesini sağlıyor. Feminizmin dalgalar şeklinde anlatılması ise düşüncenin dinamizmini ve sabitsizliğini anlatıyor ki feminizmin ihtiyacı olan da tam olarak bu haraketlilik ve akışkanlıktır.

3.2. 1990 Üçüncü Dalga Feminizmin Parametreleri

Feminizm, 90'lı yıllardan bu yana özeleştiri içerisinde bulunmaktadır. Evrensel ve kapsayıcı örgütlenme modellerinin olanaksız olduğunun belirlenmesi "nasıl bir feminizm" sorusunu gündeme getirdi ve feminizm küreselleşme kapsamında demokrasinin ve devletin yeniden yapılandırılması sürecinde yeni bir rol üstlendi. Bu yeni durumda feminizm, Bauman'a göre (1998) eşitlik ideallerinden vazgeçerek, gündemini neoliberal politikaların yaygınlaşması; sosyal devletin ortadan kaldırılması ve sivil toplumculuğa meşruiyet kazandırılması olarak belirledi (Bauman, 1998, s.42).

Üçüncü dalgada ırksal mücadele gibi dönemin güncel konuları da feministlerin ilgi alanları arasındadır: Feministler, Afro-Amerikan kadınların ırk, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet gibi konulardaki hak arayışları için mücadele etmiştir (Taylor, 1998, s.18). Savaş, ekonomik kalkınma, az gelişmişlik ve çevre sorunları gibi farklı alanlarda alternatif kadın bakış açıları üzerine de çalışmışlardır (Taş, 2016, s.164).

Dönemin dikkat çeken yanı, feministlerin aslında feminizmden çok '*womanism*' (Collins, 1996, s.9) yani tüm kadınların haklarının savunulması için uğraşmışlardır (Taylor, 1998). Ortaya çıkan başka önemli konu da '*Queer*' kuramdır (Kaya, 2018). Her ne kadar Queer sözcüğü Paul Goodman'ın 1969 yılında yayımlanan *The Politics of Being Queer* kitabıyla ortaya atılmışsa da (Goodman, 1977, s.487), Queer teorinin Foucault'nun çalışmalarından ortaya çıktığı söylenebilir. Foucault'ın (1978) *Cinselliğin Tarihi* adlı çalışmasında belirtmiş olduğu, cinselliğin baskıcı bir iktidara karşı özgürleşme mücadelesi veren bir güdü değil de yeni bir iktidar biçiminin işlemesinde merkezi rol oynayan bir tertibat olduğu düşüncesi, Queer kuramcılarının dayanak noktalarından biri olarak görülür.

Üçüncü dalga feminizmin parametrelerini analiz etmeyi kolaylaştırmak amacıyla, Julia Kristeva'nın feminizmi 1968 öncesi ve sonrası diye alışını göz önünde bulundurmak yerinde olacaktır. Kristeva'ya göre evrenselci kadın hareketi olarak adlandırılan ve kadınlar için her süreçte yürütülen mücadelede seçme-seçilme hakkı isteyen, erkeklerle eşit bir şekilde toplumsal kurumlarda yer almayı talep eden ve annelik ya da kadınlığa ilişkin niteleyici tanımları reddeden 1968 öncesi feminizm, günümüzde ulusların toplumsal ve siyasal yaşamında önemli bir etki bırakmıştır. Elde edilen haklar (siyasal haklar, doğum kontrolü, kürtaj, ücret eşitliği, mesleki anlamda

tanınma) oldukça önemlidir ancak evrenselci olan bu feminizm akımı kadınların birbirinden farklı sorunlarını da evrensel kadın hareketi altında küreselleştirmiştir. 1968 sonrası yeni kuşak feminizmde ise mücadele artık eşitlik için sürdürülmemektedir (Kristeva, 2007, s.228-231). Diğer bir deyişle ikinci dalga feminizmin son kısımlarını da içine alan yeni kuşak ya da üçüncü dalga feminizm kadının cinsel kimliğinin yanı sıra etnik köken, ırk, yaş, sınıf gibi farklı mücadele alanlarıyla döneme yeni eksenler katmışlardır. Tam da bu noktada *kesişimsellik* kavramının çalışmamıza kazandırdığı eksenler yeni kuşak feminizmi ile eksenler benzerlik gösterir ve bizi klasik batı feminizminden ayrı bir yerde tutar.

Bu dönemin bir diğer önemli isimlerinden biri de Judith Butler feminizmde biyolojik ve toplumsal cinsiyet rollerinin farklılaşmasına işaret eder. Butler'a göre, feminist kuramda genellikle kadına kurgulanmış bir kimlik yüklenir ve bu kimlik etrafında hem feminist kazanım sağlanması, hem de siyasi olarak daha çok görünür olması beklenir ve kadının "özne'' olarak belli alanlarda temsiliyetinin ve meşruiyetinin artması hedeflenir. Ancak özne olarak tanımlananın hangi kadınlar olduğu hala tartışmalı bir konudur (Butler, 1999,s.43-44). Toplumsal cinsiyet tarihsel ve kültürel bağlamlarla her zaman aynı şekilde kurulmamıştır ve toplumsal cinsiyet özsel bir karakter taşımaz. Neticede toplumsal cinsiyet söylemsel olarak ırk, sınıf, etnik köken, cinsel ve bölgesel kimliklerin kesişiminde kurgulanmıştır. Bu yüzden toplumsal cinsiyet bağlamında özgürleşme, siyasi ve kültürel ilişkilerin niteliğini anlamadan kazanılamaz. Toplumsal cinsiyetin ve öznelerin dinamik yapısını fark etmek zorunluluğu vardır. Aksi takdirde, feminist öznenin evrenselliği ve birliği, "temsili söylemin" kısıtlamaları sonucunda fiilen sabote edilmektedir. Yani, kimlik yaratıp o kimliğin esas bileşenlerini- sınıf, etnik köken, ırk- yok sayıp tekil bir tanım içinde kurtuluşun olacağı varsayılırsa baskı altına alınan diğer bileşenler başka bir mücadeleyle feminizmden kopuk olarak yol almaya çalışır (Butler, 1999:46-48).

Üçüncü dalga feminizm içine dahil edilebilecek diğer yazar Sara Ahmed'dir. *Feminist Bir Yaşam Sürmek* (2017) adlı eseri, klasik batı feminizminden çok kendi deyimiyle de kendi bildiğini okuyan oyunbozan feministler için yazılmıştır. Ahmed, temeldeki eşitsizlik ve adaletsizlik yüzünden feminist olunduysa eğer; bizim nasıl bir

dünya inşa etmek istediğimizi sorarak başlıyor esere. Üç kısımdan oluşturduğu eserinde ilk kısmında feminist felsefeyi kesişimsellik teorisi ile beraber irdeliyor.

Feminizm sona ermeyen cinsiyetçilik, cinsel sömürü ve cinsel zulüm nedeniyle gereklidir. hooks'a göre "cinsiyetçilik, cinsel sömürü ve cinsel zulüm" ırkçılıktan, kapitalizmde emek sömürüsü açısından merkezi olan kölelik de dahil sömürgecilik geçmişinin bugünü şekillendirmesinden ayrılamaz. Kesişimsellik bir başlangıç noktasıdır, iktidarın nasıl işlediğine dair bir açıklama sunulacaksa bu noktadan yola çıkmamız gerektiğini söyleyen Ahmed, Flavia Dzodan'ın etkili sözünü ödünç alarak "feminizm ya kesişimsel olacak ya da zırva olacaktır." tezini ileri sürer (Ahmed, 2020, s.16). Kesişimsellik kavramı dipnotlarda pratik etkileri itibarıyla kimliklerin toplumsal cinsiyet, sınıf, etnik köken gibi çeşitli boyutlarının birbirinden ayrı düşünülememesi şeklinde ifade edilmiştir. Ahmed, aksini belirtmediği sürece eser atıfta bulunduğu feminizmin yukarıda ifade ettiği feminizm olduğunu belirtir. Eser her ne kadar yazarın kendi deneyimlerini anlattığı biyografik bir çalışma niteliğinde olsa da, toplumsal cinsiyet kaderciliği kavramı ve örnekleri ile feminist çalışmalara önemli bir referans niteliğindedir.

Toplumsal cinsiyet kaderciliğini '*boys will be boys'* (oğlan çocuğu işte) varsayımı üzerine inşa eden yazar Sara Ahmed bu ifadenin yetişkinler tarafından çoğunlukla affedici bir tonda sıklıkla ifade ettiklerine şahit olduğunu belirtir (Ahmed, 2020, s.18). Söz dinlememe, şiddet eğiliminde olma gibi davranışlar bu varsayıma göre yorumlanır. Toplumsal cinsiyet aynı zamanda bir görevdir. Ev ödevidir. Erkek veya kız olmanın sonucunda toplumda kazanılan bazı beklentiler vardır bunlar bizim hayattaki ev ödevlerimizdir. Toplumsal cinsiyet kaderciliğin getirdiği ödevlerimizi belgelememiz ise feminist bir projedir. Feminizm, bir hayat projesidir.

Bu ifadelerden hareketle, herhangi bir kimlik farketmeksizin politikleştirme feminizmin unsuru olamaz çünkü daima bir taraf dışarıda kalacaktır. Nasıl ki cinsiyetçi söylemler kadınları toplumda ötekileştiriyor ise kimlik politikalarını içine alan feminist bir söylem kadınlar arasında tekrar ayrımcılığa sebep olacaktır. Üçüncü dalga feminizm, kadınların ezilmesini ve kadınlar arasındaki farklılıkları yalnız ataerkillik değil aynı zamanda etniklik, ırk ve kapitalizm gibi yönlü düşünsel yenilikler getirmesi yönüyle önemli görülmelidir.

BÖLÜM IV

KÜRESEL FEMİNİZM; KAVRAMASAL BİR İNCELEME

Küresel feminist hareket 1970'lerde Birleşmiş Milletler (BM) çatısı altında kadın konferansları etrafında şekillenmiştir. Bu hareketin en önemli çıktılarından birisi de İstanbul Sözleşmesidir. Sözleşme, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önleme ve bununla mücadelede temel kuralları ve devletlerin bu konudaki sorumluluklarını belirleyen uluslararası sözleşme niteliğindedir. Bu anlamda Türkiye, toplam 46 imzacısı bulunan sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülkelerden birisidir. Türkiye 24 Kasım 2011'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde "onaylayarak", parlamentosundan geçiren ilk ülkedir. İstanbul'da imzalanan ve bu sebeple "İstanbul Sözleşmesi" olarak bilinen "Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi", ilk olarak 1 Ağustos 2014 tarihinde 11 ülkede yürürlüğe girdi. Sözleşmenin en erken yürürlüğe girdiği ülkeler, Türkiye, Arnavutluk, Andorra, Avusturya, Bosna Hersek, Danimarka, İtalya, Karadağ, Portekiz, Sırbistan, İspanya oldu. İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girdiği son ülke, 2015'te imzaladığı sözleşmeyi 2019 Mart'ında onaylayan ve 1 Temmuz 2019'da yürürlüğe sokan İrlanda olmuştur. Avrupa Birliği ise sözleşmeyi 13 Haziran 2017 tarihinde imzaladı. İstanbul Sözleşmesi imzalanmış olsa da, Türkiye bürokratik ve politik sebeplerle bu sözleşmenin uygulanmasını tam olarak hayata geçirememiş ve 2020 Türkiye'sinde tartışılan bir konu olmuştur (Sade, 2020, 4 Ağustos, Erişim Tarihi: 20.08.2020).

Feminizm tek başına kümülatif bir düşünce olmayıp çoklu bir düşünme sistemidir ve küresel feminizm bize küresel dünyanın getirdiği yeni bir kavramdır. Nancy Fraser (2009) feministlerin büyük düşünmesi gereken bir zamanda olduğunu iddia eder. Feminist düşüncenin neoliberal saldırılarla araçsallaştırılmasından sonra küresel feminizmin feminist düşüncenin yaygınlaştırılması için önemli olduğuna dikkat çeker.

Küresel feminizm "cinsiyetçi baskıya karşı direniş ve dünyadaki tüm cinsiyetlerden insanlar için eşitlik ve adalet arayışı"dır (Sarıtaş, 2013, s.193-222). Bu tanım, cinsiyetçi baskı sorunun çözümünün eşitlik ve adalet olduğunu vurgulamakla birlikte, cinsiyetçi baskının yanında çözüm olarak sunulan adalet anlayışının kültürel

bağlamlarda farklı görünebileceği ihtimalini göz ardı etmiyor. Bu tanımın esnekliği ideal batı anlayışında belirlenen feminizm anlayışından kaçınmak için de önemlidir.

Tartışma temelde bir yandan toplumsal ayrılıklar, ikili çatışmalar ve sınırların nasıl meydana geldiği ile ilgili, öte yandan bunların kolektif dayanışma ve koalisyon stratejileri yoluyla nasıl üstesinden gelineceği ile ilgilidir. Günümüzde pek çok feminist yazar artık bu kavramı sadece belirli kimliklerin değil, tüm kimliklerin karmaşık, çoklu ve ilişkisel kuruluşuna dair bir yaklaşım olarak ifade etmektedirler. (Nash, 2008 ; Yuval Davis, 1999, 2006 ; Patil, 2013) Üçüncü dalga feminizmin bireycilik üzerine yoğunlaşması bireylerin kendi başlarına da hareket edebilme kapasitelerini arttırdı. Özellikle dijital çağda feminizmin kişisel olarak da uygulanabilmesi küresel ortamlara katılmayı mümkün kıldı. Küresel feminizm kendini var etmeye çalışırken aslında artık dördüncü dalga feminizmin varlığı da tartışılmaya başlanmıştır. Aslında çeşitli sebepler küresel feminizmin konuşulmasına ve var olmasına yol açmıştır.

Batı kültürel normlarının idealleştirilmesinin dünyadaki kadınlara zarar vermesinin bir yolu, onları ilişkisel varlıklar olarak değil, özerk bireyler olarak görmesidir. Küresel feminizm kadını özerk bir varlık olarak görmez ve toplum içindeki ilişkilerini de ön plana çıkartmayı amaçlar. Bu nedenle küresel feminizmde çok önemli iki kavram geliştirilmiştir. Bunlardan birincisi farklı topluluklarda, farklı tarihsel izleğe ve deneyime, kültürel birikime sahip kadınların bir araya gelmesindeki kesişim imkanları bulabilmek adına geliştirilen kesişimsellik kavramıdır. Zenci/beyaz, doğu/batı, Müslüman/Hristiyan, zengin/fakir ya da eğitimli/eğitimsiz tanımlamaların zıtlıklarındaki kadınları bir araya getirecek imkanları kesişimsellik kavramının bakış açısı ile tanımlamak mümkündür. Küresel feminizmin odağındaki bir diğer kavram ise çapraz siyasettir. Toplumsal olguları anlamak için tüm etkilenen tarafları bir araya getirmek ön koşul olmakla birlikte yeterli değildir. Empati ve diyalog çerçevesinde farklı güçleri ve konumları olanların diyalog yoluyla yer değiştirmeleri empati kurmaları için çapraz siyasete ihtiyaç vardır.

4.1. Küresel Feminizmde Kesişimsellik Kavramı

Kesişimsellik (intersectionality) kavramı küresel feminizmin odak kavramlarından biridir. *Kathy Davis,* bu kavramın popülerliğini şöyle ifade eder: ‘’Kadınların arasındaki farklılıkların tanınması gereği ile feminizmin dışlayıcı karakterine karşı içerici imkanlarına odaklanmak gereği’’ (Davis, 2008, s.67 -68). Çalışmamın bu bölümünde amaç; küresel feminizm ile ilgili görüşleri benzer ve birbirine karşıt düşünceleri objektif bir bakış açısıyla sunmaktır. Küresel feminizmin etrafını şekillendiren temel paradigmaları olan *kesişimsellik* ve *çapraz siyaset* kavramlarını irdelemek, literatürde hangi kavramlarla ele alındığını ortaya koymaktır. bell hooks'un (2019) *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika* kitabında belirttiği gibi cinsiyetçiliği, cinsiyet sömürü ve baskıyı sona erdirecek küresel mücadeleyi küresel feminizmin amacı olarak görüp buna akademik anlamda yapılan araştırmalarla katkıda bulunmaya çalışmaktır. Küreselleşen dünyanın getirdiği olumsuzlukların yanı sıra, sunduğu teknolojik gelişmeler sayesinde haberleşme imkanlarının geliştiği yadsınamaz bir gerçektir. Kadınların bulundukları toplum ile uyum sorununun yanında, kadınların birbirinden etnik, dinsel, toplumsal cinsiyete dayalı ve sınıfsal deneyimleri onların rolleri arasında ve kendi aralarında da zaman zaman çelişkilere, sömürüye ve baskıya yol açmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiyeli kadınların kendi aralarında ayrımcılığa ve dışlanmalara neden olan sınıfsal farklılıkları çözümlemek için bize feminist bir perspektif sunan kesişimsellik (intersectionality) ile bunun örneklerini medya üzerinden okurken çalışmamızın kavramsal çerçevesini oluşturacaktır.

Çalışmanın teorik çerçevesinde yer alan kesişimsellik kavramının tartışmasında cinsiyet, etnik sınıf, ırk gibi bölümlerin kendi aralarında ilişkilerini tarihsel olarak iyi kavramak gerektiğinden ikinci ve üçüncü dalga feminizmin parametreleri üzerinde bu kavrama ışık tutmak amacıyla duruldu. Kavram her ne kadar yeni gibi görülse de aslında temelde savunduğu şeyler tarihten günümüze gelen temel feminist problemlerdir. Bir diğer tabir ile ‘’kesişimsellik yeni şişede eski şaraptır’’ (Lutz,2011, s.2).

Kesişimsellik kavramını özde ‘’kadınlar arası farklara duyarlı ancak yine de kimlik üzerinden değil, ortak değerler üzerinden ilerleyen kapsayıcı, içerici bir feminist hareket oluşturmak ve başka ezilme biçimleriyle eklemlenen daha geniş siyasal koalisyonlar içinde yer almak arzusuyla’’ şeklinde tanımlayan Alev Özkazanç (2018) ise bu kavramın yeni olmadığı görüşündedir. Kavramın Türkiye'deki deneyiminin içini

dolduran yazısında Özkazanç, Türkiye'yi milli, etnik, dini, sınıfsal, cinsiyet aidiyetlerin karmaşık kuruluşlarına sahne olan sert kimlik siyasetin ya da Yuval-Davis'in ifadesiyle sert bir ''aidiyet siyasetinin'' (politics of belonging) egemen olduğu bir ülke olarak görür. Yazara göre, bu sert kimlik siyasetinin bir biçimde aşılması umudunun ortaya çıktığı süreç ise 2013'te Gezi Hareketi ile başlayıp 2015 Haziran seçimleri ile sonuçlanan dönemdir.

Gezi hareketinde kadınların görünürlüğünü feminist söylemin kurduğu köprünün sonucu olarak görmesiyle beraber kırmızılı kadın, siyahlı kadın, maskeli, direnen, eğlenen, parkta spor yapan, gülen, esprili kadınlar, parkta zincir oluşturan anneler, sapan atan teyze, küfürleri mora boyayan feministler, başörtüsü tacizine karşı feminist protesto örnekleri Gezi hareketini feministleştirdiği söylenebilir. Aynı amaç altında bütün kimliklerin bir diğer tabir ile duvarların yıkıldığı belki de sadece kadın olmanın etrafında köprülerin kurulduğu önemli bir Türkiye yansımasıdır Gezi hareketi.

Kesişimsellik kavramının feminist çalışmalarda bulunması yaklaşımı ile yaptığı önemli çalışmasıyla Bilge Sırma (2013) kesişimselliğin depolitizasyonunu neoliberalizmin mantık ve kültürüne dayandırmaktadır. Son 20 yılda kesişimsellik özel övgü ve takdir alan feminist akademisyenlerce kutlandı. Akademideki en iyi feminist uygulama olduğu söylendi. Sırma (2013) aynı zamanda kesişimselliği feminizmin politik itici gücü olarak bir katalizör, sosyal adalet konularını anlamak için küresel bir çerçeve ve üçüncü dalga feminizmin temel perspektifi olarak tanımlıyor.

"Fraser ve Feminizm: Söylem Kimin Söylemi, Tarih Kimin Tarihi?" adlı makalede Özlem Aslan ve Zeynep Gambetti (2009), feminizmin son yıllarda hangi noktalarda olduğunu yeniden gözden geçiren bazı soruları cevaplamaya çalışan ve Nancy Fraser çerçevesindeki bazı eksiklere değinen güncel bir çalışmadır. Çalışmanın genel çerçevesini neoliberalizm ve feminizm karşılaştırması oluştururken; Nancy Fraser'in *"Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu''* (2009) adlı makalesi önemli bir örneklem alanı oluşturmuştur. Fraser'ın bu çalışmasında, feminizmin neoliberalizm karşısında eleştirel bir duruş getiremediği düşüncesiyle feminizme ağır bir sorumluluk yüklediği düşüncesindedirler. Çünkü Fraser, ikinci dalga feminizmi sistem karşısında güçlü kılan ve siyasi, ekonomik ve sosyal eşitsizliklerle mücadele etmesini sağlayan bütünlüklü perspektifini kaybetmekle suçlar başka bir deyişle feminizmi neoliberalizmi

besleyen bir ideoloji olarak sunar. Oysa feminizm doğuşu itibari ile sistem karşıtı bir düşüncedir. Aslan ve Gambetti'ye (2009) göre feminizm; liberal modernitenin ne denli eril ve dışlayıcı olduğunun ortaya çıkmasını sağlayan, evrenselci normatif kurama ilişkin iktidar yapılarını deşifre eden bir çözümlemedir.

Yalnızca ekonomik büyümeyi amaçlayan, insan haklarını odağına almayan kalkınma modellerinin benimsenmesiyle ortaya çıkan ayrımcılık ve dışlama gibi politikalara karşı da olan ve bunun gibi bir çok alanda yer bulan kümülatif düşünce biçimi feminizmin neolibaralizm karşısındaki tutumunun eleştirilmesi haksızlık olarak düşünülebilir. *Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu* (2009) çalışmasında Fraser'ın feminizmin değişip dönüştüğünü göz ardı ettiği feminizmi sabitlediği düşüncesine değinilirken, bir diğer yandan aslında neoliberalizme güçlü muhalif ses çıkmamasının sebebini yalnızca feminizme yüklemenin yanlış olduğunu savunurlar. Fraser adı geçen (2009) makalesinde neoliberalizmin gücünden kadın hareketini, solun estetik kurama yönelişini (ki bu eğilim Frankfurt Okulu ile başlamıştır) kimlik ve tanınma meselelerinin dağıtım sorununun önüne geçmesini sorumlu tutarken; neoliberalizmin krizini küresel finansın işleyişine ve kapitalist devlet liderlerinin post-neoliberal duruşlarına bağlamaktadır. *Kadın Yurttaşlığı ve Feminist Kuram* adlı çalışmasında Filiz Kartal (2016) feminizmi batı düşüncesinin temel kavramlarından olan yurttaşlık kelimesi ile incelemiştir. Yurttaşlığı bir statü ve bir pratik olarak, bireylerin siyasal iktidar devletle ilişkisini kurumsallaştırma olarak tanımlamıştır. Tarihin hemen hemen her döneminde kadınlar, kamusal alandan başka bir anlamda yurttaşlıktan dışlanmışlardır. Bunun sebebini Kartal (2016), yurttaşlığın kavramsallaştırıldığı ve hayata geçirildiği siyasal ve kamusal alanların erkek özelliklerini esas almasıyla bağdaştırır. Makale, hâkim yurttaşlık yaklaşımlarının ve dayandıkları siyasal düşünce geleneklerinin kadınların "eksik" yurttaşlığına nasıl zemin hazırladıklarını feminist kuramlaştırmanın incelemeleriyle ortaya koyar.

Yurttaşlık kavramının en önemli ilkelerinden biri "eşitlik" tir. Yurttaşlığın eşitlik anlayışı, günlük hayatta farklılıkların dışlanması biçiminde işlenmiştir. Kavramlar her ne kadar isim değiştirseler, çıkış zamanları ve işleniş biçimleri farklıymış gibi görünse de benzer engellere karşı durmuşlardır. Kartal'a göre feminist kuramcılar, sosyal yurttaşlığın, kadınları ilgilendiren boyutlarının (her ne kadar pek çok ülkede çalışan kadınlara ve sosyal sigortası olan erkeklerin eşlerine aile-temelli sunulan imtiyazlardan

oluşsa da), haklar dışındaki özelliklerine dikkat çekmişlerdir (2016, s.70). ‘’*Kadın Dostu*’’ kavramını ilk kez kullanan Helga Hernes (1987, aktaran Hobson ve Lister, 2001), topluma tam üyeliğin devletin sağlayacağı hizmetlerle kadınların ücretli işte çalışmalarına bağlı olduğunu belirtmiştir, çünkü ona göre, kadınların siyasal alanda varlık göstermeleri ancak bu şekilde sağlanabilir. Buna karşın ABD'li hukukçu ve radikal feminist Catherine Mackinnon ise cinsiyet eşitliğinin kendi içinde çelişkili bir terim olduğunu hiyerarşi sorununun görmezden geldiğini iddia eder (Mackinnon, 1982, s.515).

Kadın hareketlerine ulus aşırı bir bakış getirdiğini iddia eden son dönem araştırmacılarından biri Berfu Şeker ise *Küresel Güney'de Toplumsal Cinsiyet Gündemleri* (2018) adlı makalesinde; küresel feminizmi *küresel güney* kavramıyla inceler. Dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan feministlerin, kadın hakları savunucularının ve LGBT'lerin yeni dayanışma stratejileri geliştirdiklerini iddia eder. Küresel güney ise burada; coğrafi bir konumun ötesinde politik bir özneye işaret eden bir tanımdır. Küresel güney'de kadın olmak ona göre; homojen bir kimliğe sahip olmak demek değildir. Küresel Güney kadın dayanışması yekpare bir feminizm anlayışı ya da kadın kimliğini reddederken küresel olarak (hem Kuzey, hem Güney'de) neoliberalizmle kol kola giden ve yükselişte olan sağ popülist akımlara karşı gücünü farklılıklardan alan dayanışma modelleri kurmaya çalışır. Aslında başka bir deyişle, batılı feminizmler tarafından göz ardı edilen eksik bırakıldığı düşünülen meseleleri ele almayı hedefliyor. Şeker, bunu mülteci, göçmen, sığınmacı zorla yerinden edilmiş kadınları, engelli kadınları, kırsalda yaşayan kadınları, yoksul kadınları gündeme getirerek yaparken; Marguerite Waller ve Sylvia Marcos bunu *Farklılık ve Diyalog* (2006) adlı eserlerinde Marcos, Birinci Dünya/Üçüncü Dünya ülkeleri kadınları şeklinde ayrıştırıp gündemleştiriyor.

Feminizmler Küreselleşmeye Meydan Okuyor ifadesiyle yayımlanan eserin odağında Çinli bir kadının tam anlamıyla ne zaman feminist olacağı anlatılıyormuş gibi görünse de küresel anlamda önemli Çin-Amerika feminist anlayışı ve karşılaştırmaları yer almaktadır. Eserde; 1980'lerde Çin'in iç bölgelerinde kadın araştırmaları disiplinini yaratan Çinli akademisyen Li Xiaojiang, 1992'de Harvard Üniversite'sinde Çin feminizmi üzerine akademik bir konferansa davet edilir ve oradaki konuşmasında batı feminizminin varsayımlarına güçlü bir şekilde karşı çıkar ve batı feminizmini

tanımadığını söyler. Feminizmi batılı değil evrensel gördüğünü ifade eder ki bu anlamıyla eser, küresel feminizm anlayışına bakan farklı bir göz anlamında kayda değer niteliktedir. Küresel, bir başla deyişle ulusaşırı feminizmi diğer feminist anlayışlardan ayıran en önemli özellik bir şeyleri değiştirme cesaretidir.

Zillah Eisenstein, *Nefretler: 21. Yüzyılda Irka ve Cinsiyete Bulanmış Çatışmalar*'da şu anlayışı paylaşıyor:

''Ulusaşırı feminizmler (sahte ırk/toplumsal cinsiyet sınırlarının ve sahte bir şekilde inşa edilen ''öteki''nin reddedilmesi), erkekçi milliyetçiliğe, devletçi komünizmin çarpıtmalarına ve ''serbest'' pazar küreselleşmesine karşı büyük bir meydan okumadır. Bu kuzey/batı ve güney/doğu diyaloğu ve onun ötesinde tanımlanan bireysel farklılıkları, özgürlükleri ve eşitliği tanıyan bir feminizmdir'' (2006, s.35)

Kesişimsellik kavramının temeli siyah feministlerin özellikle orta sınıf beyaz feministlerin niteliğine dair getirdiği eleştirilerle ilgilidir. Bu nedenle bu kuramın öncüsü olan aynı zamanda siyah feminist Kimberle Crenshaw ve Patricia Hill Collins'in siyah feminizm tartışmalarını analiz etmek doğru olacaktır. Bir diğer yandan bell hooks kesişimsellik ve siyah feminizmi sınıfsal, toplumsal cinsiyet ve ırksal nedenlere dayanan ayrımcılıkların incelemelerini bizlere sunar.

Kesişimsellik kavramını isim olarak ilk kullanan Amerikalı siyah feminist Kimberle Crenshaw, Amerika'daki siyah kadınların beyazlardan farklı ezilme pratiklerine maruz kaldığını ileri sürmüş ve siyah kadınların kendi aralarında bölünme durumunun nedenlerini çalışmasının ana konusu yapmıştır (Crenshaw, 2011, s.25). Ona göre siyah kadınlar en nihayetinde hem ırk hem cinsiyet olarak çifte ayrımcılığa maruz kalmışlardır.

Collins'e göre Afrika kökenli kadınların özellikle geçmişte olduğu gibi hayvansı ve vahşi cinsellikle ilişkilendirildiğini ve aslında bununla siyahların "medeni olmayan" olarak temsil edildiğini söylemektedir (Collins, 2004, s.27). Collins'le benzer fikirleri savunan bell hooks ise, feminist teorinin siyah kadının yaşam zorluklarını romantize ederek ele aldığını, esas baskı nedenlerine ve sonuçlarına yüzünü dönmediğini savunur. Ona göre, siyah kadının ırkından ve cinsiyetinden kaynaklı sorunlar yaşadığı her zaman anlatılır ama siyah kadının bu baskılarla nasıl baş edebildiği genellikle söz konusu

yapılmaz. “güçlü siyah kadın” stereotipi yaratılır ve bunun üzerinden bir kahramanlık destanı yazılır. Kadın hareketinde, beyaz kadının seks objesi olması, doğurgan olması, çocukları yetiştirmekten sorumlu olmasına karşı durulurken, siyah kadının anneliği, çocuk yetiştirmesi ve hatta seks objesi olması bile kutlanır, teşvik edilir (hooks, 1990,s.6).

Collins *kesişimsellik* kavramı için cinsiyet, ırk, sınıf gibi kadınlar arasında farklılığı nitelendiren eksenlerle bir hiyerarşi tanımlar ancak, tarif ettiği düzende her zaman her koşulda geçerli bir konumlandırma söz konusu değildir. Örneğin beyaz bir işçi kadın, orta sınıf bir siyahın altında konumlanması mümkündür. Dolayısıyla hiyerarşik düzen bize sadece hangi koşullarda hangi kategorilere bakılması gerektiği konusunda fikir verir. Ancak değişmeyen bir konum söz konusu ise ırk, sınıf, toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet bakımından beyaz elitler her zaman en avantajlı ve en üsttedir (Collins, 2004,s.47-48).

Sara Ahmed (2020, s.102), eserinde Toni Morrison’ın *En Mavi Göz (1979)*’e değinir. Romanın anlatıcısı Claudia’yı siyah feminist eleştirmen olarak tanımlar. Sadece beyazlık değil toplumsal cinsiyet hakkında da dikkatli olan Claudia bir şeyleri araştırmasıyla, etrafı karıştırmasıyla bize kesişimselliği öğretir. Eserden alıntı yaptığı bölümde Claudia, Noel’de ona hediye edilen taşbebekler ile her şeyin başladığından bahseder. Kocaman mavi gözlü bir taşbebek… Yetişkinlerin onun en büyük dileğinin bir taşbebek olduğunu varsaydıklarını anlayan Claudia o bebekleri aslında bir türlü sevemediğinden ve onları paramparça ettiğinden bahseder. Bu kısa alıntıda, yazar Ahmed’e göre Claudia sadece nesne olarak oyuncak bebeklere değil, bu tür nesneleri sevimli şeyler olarak yücelten ataerkil beyazlığa da yabancılaşmaktadır ve karakter siyah oyunbozan bir feminist olarak tarif edilir. Üçüncü dalga feminizmde bize bir imkan olarak sunulan kesişimsellik ise, bu tıpkı Claudia gibi bize dayatılanlara yabancılaşmamız ve fark ettiklerimize verdiğimiz tepkiler sonucunda ortaya çıkar.

Adı geçen bu tepkilerin sonucunda, feminist yaşamda karşılaşılan suçlamalara ve itibarsızlaştırılmalara karşın yine de bu yaşamın sürdürülmesindeki ısrar ise yazar Ahmed tarafından ‘inatçılık’ kavramı ile ele alınmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramı

sonuçta aynı eylemlerin kızlar ve oğlanlar için farklı sonuçları olması durumudur ve bu durum karşısında Virginia Woolf (1920) kendine ait bir oda hakkında yazdı, uğruna savaşmamız gereken bir oda. Feminizmi kendine ait bir istenç elde etmek için savaşmak zorunda olmak olarak düşünebiliriz (Ahmed, 2020, s.106).

Bu ifadeler ışığında, kesişimsellik kavramı çeşitli hayatlardan gelen insanları daha iyi analiz etmek için yöntemsel bir kuram görevindedir. Sonuçta küresel feminizmin Türk medyasına yansımaları incelenirken, eksenlerin kadınlar arasında ayrımcılığı nasıl etkilediği sorusuna kuşkusuz kesişimsellik kavramı imkan olacaktır. Çünkü kesişimsellik bize ötekileştirmeyi veya ayrımcılığı doğrudan bir düzenle tanımlamaz. Amaç, kimin diğerinden daha çok ezildiğini bulmak ya da anlamaktan çok farklı eksenlerdeki kadınların yaşadıklarını küreselleşme ile birlikte ‘’küresel feminizm’’ kavramı altında görebilmek ve çok boyutlu düşünce sistemine oturtmaktır.

Aksu Bora (2017) kesişimsellik kavramını bir yazısında farklı bir gözle kaleme alan düşünürlerdendir. İlk olarak Bora’ya göre kesişimsellik yeni bir kavram olmadığını ve toplumsal cinsiyet kavramı hali hazırda farklı tahakküm biçimlerini görmemiz için yeterli olduğu görüşündedir. Bir diğer yandan kesişimselliğin kullanılma biçiminin sosyolojiyle politikayı aynı şeymiş izlenimi yaratmasından yakınan Bora, ‘’kendinde kadın’’ olmak ile ‘’kendi için kadın’’ olmak arasındaki mesafenin nelerden oluştuğunu sorgular ve kesişimselliğin tam da bu mesafeyi ortadan kaldırdığını ifade eder. Ayrımcılığa maruz kalan herkesi kucaklayan bir kavram olarak kesişimsellik kucakladığı kimlikleri (Kürtler, eşcinseller, başörtülüler, engelliler vb) politik bir özne konumuna da sokmaktadır. Oysa Bora’nın, feminist literatüründe ne yapabileceğimizi tahayyül edebilmemiz için bu kimlikleri ortadan kaldırmamız gerektiği düşüncesi ile kesişimselliği kabul etmez.

Yine aynı sene Umut Erdem (2017) ‘’*Neden Kesişimsellik?*’’ adlı yazısına toplumsal cinsiyet kavramının hali hazırda farklı tahakküm biçimlerini görmemize yettiği görüşünde olan Bora’nın bu görüşüne karşılık olarak başlar. Kesişimsellik kavramını veganlık başlığı altında merceğe alan Erdem (2017), hiyerarşik yapıdaki toplumsal düzende en tepede olan ‘’insan’’ın harici her kimliğin bir kişi değil bir ‘’şey’’ olduğu gerçeği üzerinde durur. İnsanların insan harici canlıları kullanmaya hakkımız olup olmadığı sorusunu sorar ve bu sorunun cevabına kesişimselliği bir imkan olarak

sunar. Evet kesişimsel feminizm gerekli, çünkü insan olmanın ayrıcalığına dayanarak insan harici hayvanları aslında "kişi" olmalarına rağmen kendimizden güçsüz ve savunmasız görerek onları türü nedeniyle köleleştiriyoruz. Vegan olmamız zaten gerekli ama bunun bağlantısını kesişimsel feminizmle kurarak hayvanlar üzerinde nasıl iktidar yarattığımızı fark edebiliriz ve buna son vermek için ilk ve temel adımı atıp vegan olabiliriz yorumunu yapan Erdem (2017) kesişimsellik kavramını öteki olanla bir araya gelme imkanı olarak kullanır.

1980'lerden beri yapılan feminist çalışmaların değerlendirilmesi ile oluşan ikinci ve üçüncü dalga feminist dalgaların incelenmesi gibi ya da feminizmi; radikal, sosyalist, dijital, queer feminizm gibi birçok kavramla eklemleyen çalışmalar yapılmaktadır. Öte yandan ekonominin, politikanın, sağlığın küreselleşmesi üzerine birçok araştırma yapılmaktadır. Oysa bu iki kavramın bir araya getirildiği yeni bir boyut kazandırmaya çalışıldığı araştırmalar göz ardı edilmiştir. Küresel feminist hareket toplumu dönüştürmenin yollarını arar. Çapraz iş birlikleri, durumsal kesişimselliği kullanarak toplumu anlamaya çalışır ve insanlara ulaşmayı deneyerek onların sağduyularını değiştirmeyi amaçlar. Bu nedenle küreselleşmede birleştirici iki tür feminist imkandan söz edilebilir. Bunlardan ilki kesişimsellik iken bir diğeri ise bu imkanın sunduğu çapraz iş birliklerini oluşturan çapraz siyasettir.

4.2. Küresel Feminizmde Çapraz Siyaset Kavramı

Çapraz siyaset (*transversal politics*) kavramı, farklılıklara ilişkin tartışmalarda demokratik bir uygulamayı kavramsallaştırma için kullanılır. Çapraz siyaset fikri ne kapsamayı ne de dışlamayı benimser. Fikir, ne gerçekten farklılıklar olduğunu tanımayı reddeden tek bir evrenin dayatılmasını, ne de sıkıca bağlı, dışlayıcı ve özcü farklılıkların geri çekilmesini önleyerek yaratıcı bir geçiş yolu bulmayı içeren bir yaklaşımdır. Siyasallaştırılarak farklılıkları belirleyen sınırları yeniden çizmeyi aynılık temelinde olmadan empati kurmayı ve köklerinden kopuş olmadan bir arada kalabilmenin değişim içeren yollarını arayan çapraz siyaset Nira Yuval Davis (1999) tarafından ''*What is transversal politics*?'' yazısında uzun uzun ele alınır. Küresel feminizme zemin oluşturmak için gerekli olan çapraz siyaset, feminist yapı içinde yeni işbirliklerine yer

açmakta ve bu yapıya önemli imkanlar sunmaktadır. Nira Yuval Davis çapraz siyaset jargonunun ortaya çıkmasına neden olan kişidir. Bu kavram feminizme de denk gelen bir kavramsallaştırma olup kimliklere saygı temelinde farklı kimliklerdeki kadınların diyalog kurmalarına ön ayak olmak olarak tanımlanabilir. Davis (1999) asimile edici evrenselcilik temeline dayanan sol siyasete ve kimlik politikalarına alternatif olarak önerilenlerin dışında çapraz siyasetin bu iki yaklaşımın ötesinde olduğunu belirtir. Çünkü sol siyasetin etnosentrik ve dışlayıcı olduğu görülürken, kimlik politikalarının da bireyleri homojenleştirdiği ve daralttığı özcü yapısının olduğu kanıtlanmıştır.

Yuval-Davis'in kimlik politikalarında eleştirdiği temel mesele ''merkeziyetçi ve dışlayıcı'' olarak görmesidir. Bu yaklaşımda, etnik toplumsal gruplar arasındaki sınırları billurlaştırarak, bireyi mutlaklaştırması ve kolektif kimlikleri anti-demokratik bir yolla hapsetmesidir. Çapraz siyaset kavramının olmazsa olmazı olan 'farklılığın, eşitlik ilkesiyle' birlikte yer edinmesidir. Davis, çapraz siyasetin demokratik, eşitlikçi ve mümkün olduğunca hukuka dayalı bir kamusal düzlem yaratabileceğini ve ancak bu yolla tekil, farklı ve eşit kimliklerin ortaya çıkabileceğini ileri sürer (KAOSGL, 2011).

Yuval Davis (1999) çapraz siyasetin dayanakları ile bu kavramsallaştırmaya bir yön çizer. Öncelikle epistemolojik olarak her bir düşüncenin dünyadaki bitmemişliğine yaslanır ve farklı konumlardaki insanların diyaloğunun epistemolojik olarak gerçeğe yaklaşmanın temel yolu olduğunu ileri sürer. İkinci olarak çapraz siyaset kavramının farklılıkları bastırmadan eşitlik düzleminde buluşmasıdır. Feminist politikada farklılıklar önemlidir ancak çapraz siyaset aracılığıyla bu farklılıkların eşitlikle yer değiştirmesi diyalog imkanını doğuracaktır. Nihayetinde farklılıklar hiyerarşik değildir. Farklılıkların sosyal, politik ve ekonomik güçlerini kabul ederek saygı duyarken çapraz siyaset aracılığıyla eşitliğin öncelemesi gerekir. Üçüncü olarak çapraz siyaset konum, kimlik ve değerler arasındaki farklılıkların kavramsallaşmasına ve politikasına dayanır. Kendilerini benzer topluluk veya kategoriye ait olarak tanımlayan insanlar sınıf, cinsiyet, yetenek, cinsellik gibi farklı sınıf yapıları içinde konumlandırılabilir. Bunun ötesinde benzer konumlarda kendilerini kategorize eden bireyler aynı kategori içinde farklı sosyal ve politik değerlere sahip olabilirler. Burada Davis (1999), aynı kategori içinde olup kendi konumunun farkında olmayıp, diğerlerinin savunuculuğunun yapılmamasını da bir sorun olarak belirler. Nihayetinde feminist aktivistlerin çapraz siyaseti gerçekleştirebilmeleri için bunun farkında ve bilincinde olmaları çok önemlidir.

Cynthia Cockburn ‘’*Barış, Ne Zaman? Üç Ülkede Kadınların Barış Anlaşmaları Sonrası Deneyimleri: Kuzey İrlanda’da, Bosna Hersek’te ve İsrail-Filistin’de Kadınların Barış Umutlarına Ne Oldu?*’’ (2013) başlıklı makalesinde savaşlarda her türlü zorluğu ve haksızlığı yaşayan bu üç ülkedeki kadınların diyalog yaratmak için bir araya gelişlerini çaprazlama siyaset olarak tanımlar. Medica Kadınların Terapi Merkezi, Belfast Kadınların Destek Ağı ve Kuzeydeki Bat Şalom, çaprazlama siyasetini Cockburn (2013), kayda değer siyasallaştırılmış farklılıkları belirleyen sınırları yaratıcı biçimde çaprazlamak ve yeniden çizmek, ‘bir yandan kibirli bir evrenselciliğe kaçmadan ortaklıkları ararken, diğer yandan farklılığa sabitlenmeden onu tanıyan bir süreç’ olarak tanımlar. Barış müzakerelerinin, ‘aynılaş(tır)madan empati köklerinden kopmadan değişim’ çağrısı yapan ilişkisel bir çalışma olan çaprazlama kavrayışının görmezden gelindiğini belirten Cockburn çapraz siyaseti saha çalışmalarıyla işler.

1995’ten bu yana özellikle Kuzey İrlanda, Bosna-Hersek ve İsrail-Filistin’deki çatışmalarda ve barış süreçlerinde toplumsal cinsiyet konusuna yoğunlaşan Cockburn, çatışma bölgelerindeki kadın aktivistleri inceleyen ampirik çalışmalar yapmaktadır. Türkçeye çevrilen “*Buradan Baktığımızda*” (Cockburn, 2009) isimli çalışmasında Sırbistan'daki feminist savaş karşıtı aktivistleri ve milliyetçi savaş yanlılarının sürdürdüğü etnik ötekileştirmeye rağmen, eski Yugoslavya'nın diğer bölgelerindeki kadınlarla aralarındaki anlamlı bağı koruma çabalarını gördüğünden bahseder. İspanya ve İtalya'daki kadınların bu bir aradalığı nasıl desteklediklerini ve çapraz politikaları nasıl geliştirdiklerini gözleyen Cockburn (2009) savaş ve barıştaki kadınların geliştirdikleri anlayışı mercek altına alır. Filistinli kadınlar ile İsrailli Yahudi kadınlar arasındaki ilişkileri incelerken İsrail vatandaşı Filistinli kadınların bu ilişkinin üçüncü taraf olmasındaki anlamlı ittifakların izini sürerken Cockburn bu kadınların ırkçılığa, ezilmeye ve düşmanlaştırılmaya karşın mücadelelerindeki zorluklara da değinir.

“Kadın” demek cinsiyetiyle, sosyal, kültürel ve fiziksel koşul ve kapasitesiyle birlikte bir bütün olarak düşünmek demektir (Brah, 1996, s.104). Bu durumda çalışmamızda gerçek bir ‘’küresel’’ feminist anlayıştan söz etmek istiyorsak, medyada söz konusu küresel boyuttaki yansımaların bir grubu ya da grupları neden dışladığı veya ayrımcılığa maruz bıraktığını ortaya çıkarmak önemlidir. Tam da burada kesişimsellik kavramının temelleri ve gelişimine farklı şartlarda yetişen ve farklı sınıftan kadınların deneyimine bakılarak ulaşılır. Aynı zamanda kesişimsellik kuramı bu çalışmadan bize

bir metot sunmak yerine yalnızca küreselleşen dünyanın Türkiye medyasına yansımalarının analizi yapılırken bakılan bir eksendir ve bizi kategorilere yönlendirmede kolaylık sağlar. Çapraz siyaset imkanlarının neler olabildiği de yine içeriklerde incelenmesi gereken bir konudur.

BÖLÜM V

KÜRESEL FEMİNİZMİ MEDYADA İNCELEMEK

5.1. Küresel Feminist Aktivizm Olarak #MeToo Hareketi ve Bu Hareketi Yaratan Şartlar

Kadının yaşadığı toplumda yerini belirleyen etmenlerden biri o toplumun kadına bakış açısı ve yansıtma biçimidir. Günümüzde ise bunu belirleyen en önemli araç ise medyadır. Türkiye medyasında küresel feminizm kavramı nasıl kendine yer bulmuştur?

Küreselleşmenin olumlu etkilerinin arasında kadınların birbirleriyle iletişim kurabilme imkanlarının artmasının olduğundan bahsetmiştik. Bu aynı zamanda kadın örgütleri arasında bir birlik ve dayanışma ortamı da oluşturmuştur. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte ise Türkiye modernleşme sürecine girmiş ve hızlı bir değişim geçirmiştir. Bu toplumsal değişimle kadın haklarına gösterilen önem, kamusal alanda kadın sayısındaki artış, kadın başarılarının medyaya yansıması, hemen hemen her evde her bireye ulaşabilen televizyon programlarında kadınlara sıkça rastlamamız, kadının toplumdaki yerini etkilemiştir. Medyanın kadın kimliğine olumlu veya olumsuz kattığı yeni şeyler ise insanların kadınlarla olan günlük hayattaki ilişkilerine kadar yansımıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde, küreselleşen dünyada medyanın en yaygın iletişim ağlarından biri olması sebebiyle Türkiye medyasından örnek gazete haberleri, köşe yazıları, televizyon, internet haberleri, kadın eserleri müzesi örnekleri ve sosyal medya hashtagleri araştırılacak, küresel feminizmin kesişimsellik ve yöntem olan çapraz iş birliklerinin Türkiye'deki etkileri irdelenecek ayrıca Türkiye'deki küresel feminizm kavramının içinin nasıl doldurulduğu incelenecektir. İnceleme sırasında küresel feminizm kavramına direkt rastlamanın mümkün olmadığı bir gerçektir. Bu sebeple, küresel feminizmi ararken yerelde iş birliği olması özelliğine dikkat edilecektir. Diğer bir ifadeyle Türkiye medyasında zıt olanın bir araya geldiği, kişisel olanın küresel boyut kazandığı örnekler çalışmamızın bulgularına uygun olacaktır. Seçilen içerikler, ülkemizde beklentimizin altında örnek olması sebebiyle, Google web sayfasında ''kesişimsellik'', ''çapraz siyaset'' ve ''küresel feminizm'' kavramları aratılarak

literatür tarama yöntemi altında çalışmamıza örnek olabilecek uluslararası ve yereldeki örneklerin tümüdür. Bu sebeple ise herhangi bir kodlama veya kategorilendirmeye ihtiyaç duyulmamıştır. Örnek bulgulara geçmeden önce Türkiye'de *kadın* kimliği ile medyada eklemlenen şiddet olgusuna daha sonra kişisel olanı anlatmanın zorluğunun sebeplerinden biri olarak feminist literatürde sıklıkla karşımıza çıkan kavramlara değinilecektir.

20. yüzyılın yüzünü belirleyen şeyin savaşlar ve devrimler olduğunu söyleyen düşünür Hannah Arendt, yaptığı kavramsal çözümlemelerle, iktidar ve *şiddet*in, ne anlama geldiğini belirleyerek bunlara uygun bir yer bulmaya çalışır. Arendt'in düşüncesinde iktidar için uygun yerin, siyasi/kamusal alan olduğu, şiddetin ise, siyasi/kamusal alanda yer alamayacağı anlaşılmaktadır. Zira şiddet, siyasi bir topluluğun özüne ilişkin değildir ve siyasi bir topluluğun özüne ilişkin olan iktidarı bozucu bir yapıya sahiptir. Bu durumda şiddet, özel ve kamusal ayrımına bağlı olarak ortaya çıkan ikili insan yaşamında, özel alan sınırları içine itilecektir. Arendt'in, şiddeti özel alan içerisinde değerlendirişi, antik Yunan düşüncesine denk düşecek şekilde, özel alanın siyasi bir topluluk olarak görülmeyişinden kaynaklanmaktadır. Özel alan, siyaset öncesi örgütlenme biçimine karşılık gelir; gizlilik, zorunluluk ve baskı ile karakterize edilir. Bu alanda eylemlere ve davranışlara hâkim olan, yaşam zorunlulukları ile yaşamın korunmasına yönelik kaygılar ve ilgilerdir. Ancak özel alana yüklenen anlam çerçevesinde, şiddetin bulunacağı alanın özel alan olması gerektiği düşüncesi hiçbir gerekçeyle haklılaştırılamaz. Şiddet, hangi gerekçelerle siyasi/kamusal alanı bozucu bir unsur olarak değerlendirilirse, en az onun kadar özel alanı da bozucu bir unsur olarak görülebilir. Ayrıca, şiddetin özel alanda ne gibi sonuçlar doğuracağı, en az siyasal/kamusal alanda yer alışı kadar önemlidir. Bu konu ise, Arendt'in üzerinde durduğu bir konu değildir. Nitekim Arendt'in ilgisi, siyasal olana yöneliktir ve siyaset dışı unsurlar, O'nun düşüncesinde, siyasal olanı açıklama noktasında anlam kazanır.

Kadına şiddeti küresel düzeyde değişen iktidar ilişkileri bağlamında ele alan Yakın Ertürk, *Sınır Tanımayan Şiddet* (2015) adlı kitabında kadına şiddet sorununu, küreselleşme bağlamında artan hegemonya krizi, neo-liberal politikalar ve artan siyasal şiddetle bağlantılı olarak ele alır. Bu yaklaşımın en olgun ve yakın tarihli bir örneğini 2003-2009 arasında BM Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörlüğünü yine Prof. Dr.

Yakın Ertürk sunmuştur (Ertürk,2015). Ertürk kadına şiddeti yapısal eşitsizlik ilişkileri çerçevesinde bir insan hakları ihlali olarak değerlendirir.

Ertürk "Kadına şiddet günümüzde genel olarak yaygınlaşan şiddet olgusundan bağımsız mıdır yoksa farklı şiddet türleri arasında niteliksel bir bağlantı var mıdır?" diye sorar ve şöyle cevaplar: "Şiddet, iktidarın sarsıldığı, ikna mekanizmalarının çöktüğü ve birbiriyle yarışan alternatif toplum kesimleri arasında gerilimlerin arttığı dönemlerde tırmanışa geçer. Bu bağlamda günümüzde yaşanan kaba şiddet, yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren çözülen ve değişen hegemonyanın bir sonucudur ve farklı şiddet biçimleri aynı kaynaktan beslenmekte olup birbirleriyle ilişkilidir" (Ertürk, 2019, s.18). Yazar Serpil Sancar'ın ''Erkeklik: İmkansız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler'' (2009) *erkeklik krizi* kavramıyla da örtüşen bu cevap değerli olmakla birlikte farklı şiddet biçimleri arasındaki ilişkilerin tam olarak nasıl kurulduğu ve süreklilik kazandığı sorusunun yanıtı hala belirsiz kalmaktadır.

Şiddeti erkekliğin getirdiği vazgeçilmez ya da ataerkil yapının sağladığı bir üstünlük yolu olarak görmek, erkeklik ve şiddet arasındaki ilişkiyi kavramak için uygun ve olanak değildir. Şiddeti erkek kimliğinin inşasında merkeze alan çeşitli toplumsal kalıplar, çevresel pratikler, kurumlar ve öğretiler vardır. Bütün bunlar şiddeti sadece dışarıdan gelen bir dayatma olarak değil, erkek olan öznenin '*kendilik kaygısı*' ve '*kendilik pratikleri*' (Foucault,2010) dâhilinde görmeye imkan sağlar. Foucault için iktidar salt baskı unsuru olmaktan ziyade üretici bir güce sahiptir ve iktidar sadece maruz kalanı değil failini de kuşatır (Foucault,1980). Bu sebeple şiddeti erkekliğin kendiliği içinde, bir öznellik kalıbı olarak ele almakta fayda var. Şiddet, tek yönlü olarak erkekten kadına ya da bir erkekten bir diğer erkeğe değil de aynı zamanda kendi içine dönen, failini de ezen bir olgu olarak ele alınmalıdır (Atay, 2012). Tam da burada küresel feminizm Türkiye'de, medyada nasıl yer buldu, Türkiye yerelde hangi iş birliklerini yaptı? gibi sorularda bize cevap imkanı olacaktır.

1980 sonrasından günümüze gelen bu süreçte kadın hareketleri arasında hangi kesişim alanları politik olarak önem kazandı ve küresel feminizm doğrudan olmasa da ülkemizde nasıl bir işlev gördü? Bu süreçte en yüksek düzeyde ve etkili kesişimlerin şu kesimler arasında gerçekleştiğini söyleyebiliriz:

Alev Özkazanç'a göre öncelikle en büyük kesişim alanı, sol (sosyalist, sosyal demokrat, cumhuriyetçi) kesimden kadınlar ile feministler arasında meydana geldi (Özkazanç, 2017). Son yirmi yılda tüm sol muhalefet, sendikal hareket ve partilerin içindeki kadınlar, dışarıdaki bağımsız kadın hareketinin de katkısıyla büyük ölçüde feministleştiler. Yani solcu ve kadın olmak ikilisi, feminist farkındalık ve feminist özneleşme açısından oldukça iyi sonuç verdi. Kendilerini bazen 'sosyalist-feminist' olarak adlandıran, daha ziyade kadın hareketi içinde gören sosyalist kadınlar, kadın hareketinin toplumsallaşmasını, kitleselleşmesini önemseyen bir perspektife sahipler (Özkazanç,2017).

Bir diğer taraftan, Kürt ve kadın olmanın etkileşimi önemli bir politikleşme ve feminist özneleşme sürecine ortam hazırladı.. Türkiye'deki en örgütlü kadın hareketi olarak Kürt kadın hareketinin gücü ve önemi yıllar içinde diğer kadın hareketleri ve özellikle feministler tarafından tanınmış olsa bile iki kesim arasında güçlü bir biz-onlar ötekileştirmesi devam etti. Ancak, 1990'larda ve barış sürecinin devam ettiği 2000'li yılların başlarında her iki hareket arasında etkileşimler giderek artmaktaydı, ve özellikle 2015 sonrasında bu mesafe tekrar ve çok güçlü biçimde açıldı.

Temsilde eşitlik ve adalet için bir araya gelen 85 örgüte mensup ya da bağımsız olan kadınlar arasında feminist, Kemalist, Kürt, dindar, LGBT ve yerel kadın örgütünden vb. pek çok farklı kişi bulunmaktadır. Ortak sorunların birleştiriciliğinin yanı sıra ve ideolojik ayrışmaların da yaşandığı, buna rağmen laik, Kürt ve Müslüman kadınlar arası gerilimlerin uzlaştırılmaya çalışıldığı, AKP kadın kollarına dahi eğitimlerin verildiği bu tür modellerin 2000'lerin demokratikleşme atmosferine daha uygun olduğu ve günümüzde artık pek işlevsel olamayabileceği söylenebilir (Özkazanç, 2017).

Çalışmamızın bir sonraki bölümünde #MeToo Hareketi'nin ne zaman, nasıl ve nerede başladığı merkeze alınarak Google Web sayfasında bu hareketin dünyaya yansıdığı ana akım medyadan haber içerikleri betimsel analiz yöntemiyle özetlenerek analizleri yapılacak ve yorumlanacaktır. Çalışmamız küresel boyuttaki yansımaları analiz etmesi sebebi ile dünyada daha çok kitlelere ulaştığı varsayılan ana akım medya örneklerine yer verilmiştir. Bulunan bütün örneklere sırası ile yer verildiği için ise daha önce belirtildiği üzere herhangi bir kategorilendirmeye ihtiyaç duyulmamıştır.

5.2. #MeToo Hareketi nedir?

”Cinsel tacize uğradıysanız bu tweete cevap olarak 'ben de' yazın.” ABD'li aktris Alyssa Milano 15 Ekim 2017'de sosyal medya hesabından bu satırları yazdığında bu kelimenin çığ gibi büyüyecek bir reaksiyona yol açacağını belki kendisi dahi tahmin etmiyordu. Küresel bir aktivizm olarak nitelendirebileceğimiz ve küresel feminizm kavramının Türkiye medyasından içinin doldurulduğu bulgulardan ilki #MeToo hashtagi ile yurtdışından ülkemize #SenDeAnlat’a benzeyen bir harekettir. Ekim 2017’de yayılmaya başlayan bu hareket sosyal medya platformlarının çoğunda işlenirken kadınların kendi taciz anlatılarından örneklerde erkek egemen cinsiyet rejiminin tekrar gündeme gelir. #SenDeAnlat kadın olma paydasında işbirliği anlamında çalışma için oldukça heyecan verici bir benzerliğe sahipti ve kadınların toplumsal yaşamlarında maruz kaldıkları şiddet boyutu olarak tacizin ne boyutlara ulaştığının önemli bir göstergesiydi. Ancak analizler sonucunda işlenen şiddet ve ataerkil kavramlarının kadınların kendi söylemlerinde tekrar yer alındığına rastlanmakla birlikte #MeToo küresel bir aktivizm olarak kaldı.

Küreselleşme kollektif eylemde bulunma kapasitesini arttırıcı etki gösterdiğinin en önemli kanıtı muhtemelen #MeToo hareketidir. Hareket, küresel boyutta önemli bir ses getirmesine rağmen #MeToo bilinenin aksine Alyssa Milano ile değil, Tarana Burke adında bir kadının, ‘’*hey, me too, you're not alone*’’ adlı tweeti ile başlamıştır. New York'un Bronx bölgesinde doğan Tarana Burke, cinsel saldırıya uğramış ve çevresinden yardım alma durumu olmayan kadınlar için 2007 yılında #MeToo'yu kurmuştur. Amerika'nın dört bir yanından haklarından mahrum edilmiş ya da haklarını aramaya gücü olmayan cinsel saldırıyı ve şiddeti neredeyse hayatlarının bir parçası haline getiren kadınların varlığının farkında olduğunu ve bu yüzden bu hareketi başlattığını söyleyen Burke, böylelikle bu kadınların konuşacak birileri olacağını ve kendilerini yalnız hissetmeyeceklerini ifade eder. Böylece #MeToo hareketinin temelleri aslında on üç yıl öncesinde atılmıştır.

5 Ekim 2018'de Brigette Schoenung'un medium.com'da yaptığı ‘*'Racism and #MeToo: How The Founder of the Most Influential Women's Rights Movement in 30 Years Got Erased From Its History*’’ adlı haberde Burke'nin yaptığı söyleşide kesişimsellik kavramının izlerine rastlamak mümkündür. Burke, temellerini attığı bu harekette kesinlikle 'marjinal' olarak ifade ettiği ötekilerden uzaklaşmaktan rahatsız olduğunu söylemektedir. Bu insanların konunun merkezinde olmaması durumu hareketin amacına uygun olmadığı kanaatinde. Konu edilen marjinal insanlar ise; siyahlar, transseksüeller, engelliler ve queer'dir. Burke için #MeToo her ne kadar sorunu çözmek için değil, mağdur insanları daha az yalnız hissettirmek için kurulmuş olsa da, suçluların rehabilite edilmeden sorunların tekrarının kaçınılmaz olduğuna da değinir. Haberin sonunda ise ayrıntısına fazla girmeden kesişimsellik kavramının yaşadığımız bu küresel dünyada kaçınılmaz bir kavram olduğu konusunda hemfikirdir. Ve #MeToo, her ne kadar küresel bir aktivizm olarak kalsa da, benzerleri birçok ülkeye yansımıştır. Başta #MeToo olmak üzere bu ve buna benzer ses getiren hareketlere karşı olmak ise yalnız cinsiyetçilik değil aynı zamanda ırkçılıktır (Schoenung, B. , 2018, 5 Ekim, Erişim Tarihi, 23.10.2020).

Dünyanın birçok yerinden kadınlar yükselen sağ dalgalara karşı, kimi zaman kaybedilen hakların geri kazanılması için sokaklara döküldü. Amerika Birleşik Devletleri'nden yükselen cinsel tacize karşı #MeToo hareketinin, küresel anlamda feminizme olan ilgiyi arttırdığı yadsınamaz bir gerçektir. Feminist kuramcı Judith Butler bu hareket üzerine yaptığı bir söyleşide düşünceleri sorulduğunda kurucu tepkiler geliştirmemiz gerektiğine vurgu yapmaktadır. " #MeToo hareketinin, büyük kamu meclislerine dönüşen ve kamusal alanın kazanılmasına dayanan #NiUnaMenos'tan (Bir Kişi Daha Eksilmeyeceğiz) önemli ölçüde farklı olduğu görülür. Son noktada, evet, her ikisi de önemlidir ve her ikisi de kadına yönelik şiddete karşıdır. Daha geniş anlamda da halkta farkındalık yaratır. Şimdi düşünmemiz gereken, bunun yalnızca bir tepkiden ziyade toplumsal dönüşüme nasıl yol açacağıdır. Feminist ilerlemenin her anına bir tepki eşlik ediyor fakat gericilere karşı nasıl daha kurucu tepkiler vereceğimizi daha iyi öğrenmek zorundayız'' (birgun.net. , 2019, 5 Şubat, Erişim Tarihi, 16.06.2020).

Bu hareket ışığında küresel feminist hareketin sınırlarını aşarken kadın hareketinin geleceğini nasıl öngördüğü sorulan Butler (birgun.net. , 2019, 5 Şubat, Erişim Tarihi, 16.06.2020) Arjantin'den Ekvador'a, İspanya'ya ve hatta Japonya'ya dünya ölçeğinde radikal bir çevrim olduğundan söz ederken aynı zamanda ulus ötesi itirazların gelişmesine değinir. Tam da bu noktada *post-truth (hakikat-sonrası)* kavramından bahseden Butler, medyada neyin doğru olduğu sorusunu sormalı ve

medyayı küresel ölçekte kurmalı ve korumalıyız diyerek küresel feminizmi medyada okumayı hedefleyen çalışmamıza ışık tutmaktadır.

Dünyadan örnek bulgulara yer vermek gerekirse, 15 Ekim 2019 tarihinde Tunus'ta bir okul önünde mastürbasyon yaptığı iddiasıyla gündeme gelen milletvekilinin skandalının patlak vermesiyle kadın hakları savunucuları, #MeToo hareketinin Tunus lehçesinde ben de anlamına gelen #EnaZeda etiketiyle binlerce ileti paylaşmıştır (Euronews, 2019, 15 Ekim, Erişim Tarihi:16.06.2020).

Alman Yeşiller Partisi Avrupa Parlamentosu milletvekili Terry Reintke, Eylül ayında Brüksel'de yaptığı konuşmada Duisburg'da nasıl tacize uğradığını anlattı. Ona erkek vekiller tarafından tacize uğradıklarını söyleyen başka kadın vekiller de eklenince #MeToo hareketi Avrupa Parlamentosu sıralarına da taşınmış oldu ve parlamento taciz sorunsalını kendi bünyesinde tartışmaya başladı. Bu tartışmalar kısa sürede meyvesini verdi. Avrupa Parlamentosu'nda yaşanan cinsel tacizlerin araştırılması ve aydınlatılması için bağımsız bir komitenin görevlendirilmesine karar verildi.

#MeToo: 100 günde çığlığa dönüşen hareket

Flört, taciz ya da cinsel saldırıların ifşası... 100 gün boyunca Twitter'da güncelliğini koruyan "MeToo" (Ben de) etiketi dünya çapında bir tepki hareketine dönüştü. Bu hareketin kronolojisini derledik:

1 Aralık 2017 tarihinde İsviçre'de #MeToo yılın kelimesi seçildi. Jüri bu kararın gerekçesini ise şöyle açıkladı: "2017'de başka hiçbir kelime bu kelime kadar etkili olmadı. Bu kelime uzun süre karanlıkta kalan gerçekleri günışığına çıkarttı; sosyal medya aracılığıyla kamuoyundaki tartışmaları alevlendirdi. Bu yolla da birkaç gün içinde Hollywood'dan günlük yaşama ve şimdi de İsviçre'ye kadar yayıldı" (Hareketin kronolojik yayılım derlemesi için bkz. Deutsche Welle Türkçe, 2018, 23 Ocak, #MeToo: 100 günde çığlığa dönüşen hareket, Erişim Tarihi:16.06.2020).

HİNDİSTAN

Hint kadınlar #MeToo hareketinin Hindistan'daki siyasetçileri cezalandırmasını istiyor

Kerem Congar & Reuters • Son güncelleme: 12/12/2018

Hareketin dünya ülkelerinin hepsine aynı şekilde yansımadığı yadsınamaz bir gerçektir. Yansımanın bir diğer boyutunda 'ses getiremeyen' sesten bahsetmek mümkündür. Bunların arasında Kuzey Kore, Hindistan, Türkiye gibi ülkeleri saymak mümkündür. Kuzey Kore'de cinsel taciz ve şiddeti inceleyen İnsan Hakları İzleme Örgütü, kadınların yaşadıkları karşısında sessiz kalmak zorunda kaldıklarını belirtti (Deutsche Welle Türkçe. ,2018, 2 Kasım, Erişim Tarihi:16.06.2020). Dünyanın birçok yerinden kadınlar, karşı karşıya kaldıkları cinsel istismar ve şiddeti #MeToo hareketi ile dile getirirken, rapor Kuzey Koreli kadınlar için durumun aynı olmadığını da ortaya koymaktadır.

Hindistan'da ise Eylül ayında ses getiren hareket ülkedeki birkaç politikacının taciz ve şiddet suçlarından cezalandırılması üzerinde bazı aktivistlere cesaretlendirdi. Hindistan'ın Yenilikçi Kadınlar Derneği *(All India Progressive Women's Association)* üyesi Kavita Krishnan, ülkede erkek egemen bir siyasi yapı olduğunu, bu alanda kadınlara yönelik tacizlerin oldukça sık görüldüğünü ve suçluların bir an önce cezalandırılması gerektiğini söyledi. Kadınların korkularından dolayı konuşamadığını belirten Krishnan "Kadınların bu konuda konuşması onlara pahalıya mal oluyor. Bu onlar için tehlikeli. Eğer konuşurlarsa baskı görecekler ve (erkekler) toplu bir şekilde onların başına bela olacak ve kadınları sessizliğe zorlayacak." ifadelerini kullandı. Hindistan üst meclis milletvekillerinden Shatrughan Sinha'nın Indian Express ile yaptığı röportajda söylediği sözler Hindistan'daki durumu özetler nitelikte. Sinha "Siyasette

erkeklerin cinsel istekleri olur. Bu, hayatta ilerlemenin eski ve test edilmiş bir yöntemi. Sen beni memnun edersin, ben de seni." Yeni Delhi Sosyal Araştırmalar Merkezi Başkanı Ranjana Kumari ise özellikle köklü bir siyasi geçmişe sahip olmayan ailelerden gelen kadınların bu 'acı gerçekle' yüzleşmek zorunda olduklarını söylüyor (Congar, K. , 2018, 12 Aralık, Erişim Tarihi:16.06.2020).

Her yerde Batı'daki kadar ses getirmemesine rağmen #MeToo hareketi tarzı kampanyalar Türkiye medyasında hiç de yeni değildir.

Şubat 2015'te 20 yaşındaki üniversite öğrencisi Özgecan Aslan'ın, Tarsus'ta, tecavüz girişiminin ardından vahşice öldürülmesi, Türkiye medyasında büyük bir ses getirmiştir. O dönemde aralarında Türkiye'nin en ünlü isimlerinin de olduğu çok sayıda kadın başlarından geçenleri *#SenDeAnlat* etiketiyle sosyal medyada anlatmıştır. Bazı özel kuruluşlar farkındalık yaratmak için televizyon reklamlarına başvurmuş, bu olayın Türkiye'de kadına taciz ve şiddet konularında bir dönüm noktası olup olmadığı sorusu sıkça tartışılmıştır (BBC NEWS TÜRKÇE , 2018, 15 Ocak, Erişim Tarihi:16.06.2020).

Bu farkındalığa rağmen Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) talebiyle kendi bünyesinde kadına yönelik taciz ve şiddet konularında araştırma yapmak üzere bir birim kuran *Altınbaş Üniversitesi'nin Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi*'nin Müdürü sosyolog Zeynep Banu Dalaman'ın Kasım 2017'de verdiği bilgiye göre,

Türkiye'de yaşayan kadınların yüzde 41'i hayatlarında en az bir kez cinsel saldırıya uğramış; yüzde 93'ü de cinsel tacize. Şiddet konusunda da sayılar vahametini koruyor. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun verilerine göre de 2017 yılında 409 kadın cinayeti işlendi, 387 çocuk cinsel istismara uğradı ve 332 kadına cinsel şiddet uygulandı. Öldürülen kadınların sayısı 2016'da 328; 2015'te ise 303 olmuştu (Cnnturk.com, 2017, 2 Kasım, Erişim Tarihi: 16.06.2020).

Küreselleşme kavramının akademik feminist literatüre girmesini 1990'ların ortalarından itibaren gözlenir. Feminizm dediğimiz dünya görüşü tek başına kümülatif bir düşünce değildir. Feminist düşünce çoklu bir düşünce biçimidir. Ancak Ülkemizde, genel hatlarıyla farklı kadın hareketlerinden bahsetmek mümkündür. Bölünmüş bir yapıda karşımıza çıktığını söyleyen Gedik (2009) Türkiye'de kadınların salt kadın oldukları için özgül bir biçimde ezildiklerini gündeme getiren herhangi bir hareketin olmadığını belirtir. Günümüzde Türkiye'de üç tür feminist hareketle karşılaşılmaktadır. Devlet feminizmine karşı çıkan 80 dönemi sonrası ortaya çıkan sol ve Marksist ideolojiden beslenen feminist hareket, sağ ve İslami düşünceden ve ideolojiden beslenen ve son dönemde çeşitli derneklerle güçlenen Müslüman kadınlar üst şemsiyesindeki feminist hareket ve Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Kemalist ideoloji tabanından gelen ve çağdaş ve modern anlayışı referans alan ve Serpil Çakır (1995) tarafından devlet feminizmi olarak da nitelendirilen Türk kadın hareketi. Buna göre resmi politik ideoloji Kemalizm, kadınların sorunlarının devlet eliyle çözüldüğünü, egemen toplumsal ideoloji İslam, kadınların zaten ezilme diye bir sorunu olmadığını, hegemonyaya oynayan Marksist sol ideoloji ise kadınların kapitalist sömürü dışında bir sorunlarının olmadığını savunuyordu. Oysa 80 döneminde, cinsiyeti nedeniyle toplumun, her sınıfta en ezilen kesimini oluşturuyordu. Bu üç hareketin kesişimselliği küresel feminizm hareketi ile belki mümkündür. Belki yaratılacak çapraz politikalar buna imkan verebilecektir.

Türkiye'deki Müslüman ve geleneksel kadın kimliği çerçevesinde örgütlenen Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) tarafından küresel feminizmin özellikle barış süreçlerine ilişkin farklı ülkelerdeki kadın deneyimlerini bir araya getirdikleri 2. Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesi'dir. Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Günü kapsamında düzenlenen zirveye 25 ülkeden akademisyen, kadınların yaşadığı sorunları

tartışmıştır. Adalet, eşitlik, barış süreçlerinde kadın ve Suriyeli mülteciler gibi konuların ele alındığı organizasyonda *Barış Süreçlerinde Kadın* başlıklı oturumda Prof. Dr. Beril Dedeoğlu çatışma ve savaşın kadınların mücadele yöntemi olmadığını ifade ederek, savaştan dolayı acı yaşayan kadınların karşı tarafın acısını anlayabileceğini, acılarda ortaklık kurulabileceğini ifade ederek kadın olma ortak paydasında aslında yereldeki işbirliklerinin önemini vurgulayarak Türkiye'deki küresel feminizm kavramının altını çizmiştir. Zirvedeki bir diğer örnek Afganistan'daki savaşta erkek kardeşlerini ve eşini kaybeden kadın milletvekili ve İnsan Hakları, Sivil Toplum Komisyonu Başkanı Fawzia Koofi, ''Savaş alanlarında kadınlar yakınlarını kaybetmenin yanı sıra fırsatlarını da kaybediyorlar. Savaş döneminde birçok yetenekli kız eğitimlerini bırakmak zorunda kaldı. Kadınların dokunulmayan alanlara dokunması gerek. Kendi konfor alanlarımızdan çıkmalıyız'' cümleleriyle bu iş birliklerinin gerekliliğinin altını çizmektedir (Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), 2016, 6 Aralık, Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesinin 2. Gününde Neler Yaptık?. *KADEM.org* Erişim Tarihi:08.06.2020). Özellikle farklı ülke kadınlarının Afrika ülkeleri ve Ortadoğu'lu kadınların deneyimleri ile kesişimsel bir siyaset yaratabilecek bu çalışmalar küresel feminizmin odağından uzaklaşmadan sürdürülebilmesi önemlidir.

Yine KADEM tarafından ''Diyarbakır'da Çocukları Dağa Götürülen Acılı Annelerin 19 Mayıs 2014'te Başlattıkları Oturma Eylemine Destek Kampanyası'' adıyla düzenlenen kampanyada sadece evlatlarının ve barışın peşinde olan anneler için KADEM elini taşın altına koyduğunu ifade eder. Barış sürecinde başlayan kapsayıcı bir içerik arz eden bu durum değişen siyasi konjonktürle bütünleyici anlayıştan uzaklaşmıştır (Diyarbakır'da çocukları dağa götürülen acılı annelerin oturma eylemine destek kampanyası. *KADEM.org* , Erişim Tarihi:08.06.2020). Yine 15 Mart 2018 tarihinde New York'ta düzenlenen *Türkiye ve Dünyada Sığınmacı Kadınlar Paneli,* New York'ta Türk Amerikan Ulusal İdari Komitesi (TASC) ve Müslüman Amerikan Toplumu (MAS NY) işbirliğiyle KADEM'in küresel feminizmin anlamında önemli etkinliklerden biridir. Panelde konuşmacı kadınların ve çocukların savaşın savunmasız mağdurları oldukları vurgulanırken Türkiye'nin göçmen politikasını *açık kapı* politikası olarak ifade edilir. Suriyeli kadınlarla bir araya gelişimizin oldukça az olduğu günümüzde bu kavram yine Türkiye'nin küresel feminizmin içini nasıl doldurduğuna

dair önemli bir bulgudur (2018, 15 Mart, KADEM,New York'ta Türkiye ve Dünyada sığınmacı kadınlar paneli düzenledi *KADEM.org* ,Erişim Tarihi:08.06.2020).

Küresel feminizme imkan olacağı inancında olduğumuz kavramlardan biri olan çapraz siyasette KADEM'in uzun yıllardır aynı coğrafyayı paylaştığı kesimle bir araya gelme işbirliklerine rastlamak yerine, yakın bir geçmişte bir araya gelişimiz olan Suriyeli mültecilere yoğunluk vermekle birlikte kesişimsellik kavramı altında aslında Türkiye'nin temelde tecrübesiz olduğu söylenebilir.

11 Aralık 2017'de Gaia Dergisi'nde yayınlanan haberde kesişimsel feminizm kavramı tarihteki ve günümüzdeki tanım ve anlamlarıyla medyada yer almakta. Haberde kesişimsellik kavramının çok da yeni olmadığı 1989'da Crenshaw tarafından oluşturulduğuna değinilmekte. Ardından feminizmin günümüzde sadece beyaz ve eğitimli kadınları kapsamadığını görmenin mümkün olduğuyla devam eden haber siyahların yaşamı değerlidir, beden olumlama ve LGBTİ+ hareketlerinin, günümüzde tüm bireylerin aynı özgürlüklere sahip olmayı hak ettiğinin kabulünü önemli bir ihtiyaç ve hedef olarak gören hak mücadelesinin önemli örnekleri olarak nitelendirir.

Kesişimsel feminizme göre birey olarak sahip olduğumuz önceliklerin farkına varmamız kendimizi ve dünyadaki kadınlara daha yardımcı yaklaşabilmemizi sağlıyor. Bu bakış açısının, kadınları ayrıştırmak veya kıyaslamaya sokmak yerine, dileyen herkesi dahil ederek dayanışmayı büyüteceği öngörülüyor (Bahar, Y. 2017, 11 Aralık, Erişim Tarihi:20.08.2020). Temelde, medyada kesişimsellik kavramının tanımı, tarihi

vb. özellikleriyle yer alması Türkiye medyasının kavrama yabancı olmadığının önemli bir kanıtı niteliğindedir.

4 Ağustos 2017'de yine aynı dergide yazar Hanne Blank ile yapılan bir söyleşide Blank, 'Kadınlar, sadece kadın olmanın yanında egemen kimlikten farklı etnik kimliğe sahip olma, eşcinsel olma, alt sınıfa ait olma, toplumun güzellik algısının dışında olma gibi birçok ayrımcılıkla da karşı karşıya kalıyor. Kadınlara söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?' sorusuna kesişimsellik kavramı ile cevap verir. Kesişimselliği anlamanın hem kadın deneyimlerini birbirine bağlayan ve birbirinden ayıran şeyin ne olduğunu hem de iki farklı kadının çarpıcı derecede farklı tecrübelere sahip olmasının nedenini anlamamıza yardımcı olur der. Kadınlara önerisi ise bu kavramı ortaya atan Dr. Crenshaw'ın çalışmalarını başka kadınlar adına seslerini yükselmesine yardımcı olması için incelemeleri olur (Metin, M. 2017, 4 Ağustos, Erişim Tarihi:20.08.2020). Böylece temelde medyada yer alan kesişimsellik kavramı alandan kişilerle yapılan söyleşilerle

geliştirilmeye devam etmiş, küresel feminizmi anlamaya ve anlatmaya imkan olmuştur.

Cumhuriyet

Arama...

'Güçlü ve akılcı ittifaklar zamanı'

Feminist, siyaset bilimci Prof. Dr. Fatmagül Berktay, sadece partiler arasında değil, demokratik kitle örgütleri alanında da akılcı, güçlü ittifaklar kurmak gerektiğinin altını çiziyor.

Tweetle | Takip et: @cumhuriyetgzt | Facebook'ta paylaş | WhatsApp | E-posta | A+ A−

Hilal Köse

14 Haziran 2018 Perşembe, 21:37

Abone Ol Google News

14 Haziran 2018'de Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan feminist siyaset bilimci Fatmagül Berktay ile yapılan söyleşide, Berktay söyleşinin başında son günlerde eşitlik yerine adalet kavramının öne sürülmesinin nedeninin ne olabileceği sorusuna evrensel bir niteliğe sahip eşitlik talebinin gündemden kaldırılma amacı olarak yanıtlıyor. Bu kısımda çalışmamızda yoğunlukla yer verdiğimiz Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) üyelerinin bakış açılarını değerlendirerek temelde KADEM'in de her ne kadar kesişimsellik ve yaptığı çapraz işbirlikleriyle çapraz siyaset kavramlarını beslediğinden bahsetmiş olsak da Berktay, KADEM'deki kadınların 'Adalet eşitliği de içeriyor' mottolarına eşitliğe karşı adaleti öne sürmenin belirli bir anlamı olduğuna işaret ediyor ve bunu oranlı eşitlik anlayışı olarak tanımlıyor. Diğer bir deyişle, daha üstün sayılana daha fazla 'eşitlik' ya da tersi.

''Adalet, ancak o farklı kesimlerin kendi yerlerini/hadlerini bilip, kendi doğalarına ya da şimdiki moda deyimle 'fıtrat'larına uygun olan görevlerini yerine getirmeleriyle gerçekleşir. Yani aslında 'eşit olmayana eşit davranmak adaletsizlik olur'' (Köse, H. 2018, 14 Haziran, Erişim Tarihi:22.08.2020).

Bu tartışmaların odağındaki kadınların durumu sorulduğunda ise Berktay kesişimsellik kavramına değinir. Bu kadar tartışmanın yanında Berktay'a göre kadınlar da bir yandan güçleniyor; eğitimi, bilinci ve farkındalığı yükseliyor. Ancak bu yazara göre yeterli değil ve bütün ezilenlerin mücadeleleriyle birleşmeli aynı zamanda akılcı birliktelikler üretmeli. İşte tam da bu noktada kesişimsellik kavramı devreye giriyor. Feminizmin çeşitli ayrımcılık alanlarıyla kesişmesi ve ortak mücadelesi… Yazarımız Fatmagül Berktay gibi ayrımcılıklar ya da mağduriyetler arasında bir hiyerarşi olmadığını yani bir ayrımcılığın diğerinden daha önemli ya da önemsiz olmadığını düşünen herkesin kesişimsellik kavramıyla bir bağlantısı vardır çünkü kesişimsellik böyle bir yaklaşım. Sadece beyaz kadınların maruz kaldıkları ayrımcılığı değil; hayvanlara, çocuklara, siyahilere, veganlara ve daha birçok kesime yapılan ayrımcılıklarla da mücadele etmesi yönüyle ilk bakışta görünür değildir ve ayrıntılı analiz etmeyi gerektirir.

24 Aralık 2018'de İstanbul BİA Haber Merkezi'nde yayınlanan Küresel Kadın Fonu (Global Fund for Women), 2018'de kadın hareketlerinin dünya çapında güçlü yöntemlerle politikaları, uygulamaları ve tartışmaları etkilediğini belirterek kadının

insan hakları, cinsiyetler arası adalet ve eşitlik için önemli olayları değerlendirdi (BİA Haber Merkezi. 2018, 24 Aralık, Erişim Tarihi:22.08.2020). Listede sıralanan kazanımların dünya çapında kadın hareketinin gücünü örneklediğinin ve bu ruhu 2019'a taşımak için ilham verici olduğunun altı çizildi. Listenin ''*İşbirliği Arttı*'' başlığı altında sözü edilen 8. maddesinde ''*Kesişimselliğe Işık Tutuldu*'' ile kadın hareketlerinin artan baskılara karşı en güçlü cevabı vermek için geliştirdiği strateji olarak kesişimselliği tanımlar. Bu yönüyle medyada yer alması çalışmamız için önemli örneklerden biridir.

23 Ocak 2017'de Cnnturk.com'da yayınlanan Angela Davis: ''Özgürlük Kesintisiz Bir Mücadeledir'' adlı habere göre Amerika Birleşik Devletleri'nde siyah Amerikalılar'ın özgürlük mücadelesini savunan aktivist ve yazar Angela Davis, ''Özgürlük Kesintisiz Bir Mücadeledir'' adlı kitabıyla tarih boyunca baskıya karşı verilmiş ve verilen mücadeleleri aydınlatıyor. Davis, 21. yüzyılda da mezalimini sürdüren kapitalizm ve faşizmi sadece siyah hareket üzerinden yorumlamak yerine acı çeken tüm dünya halklarına kucak açıyor (CNN TÜRK. 2017, 23 Ocak, Erişim Tarihi: 22.08.2020). Siyah feminizmin ve kesişimselliğin bugünün mücadeleleri içindeki önemine vurgu yapan Davis, kitabın önsözüyle kesişimsellik kavramına farklı bir tanım getirmiştir. Kitabın önsözünü kaleme alan ünlü filozof ve yazar Cornel West'e göre Davis ayrım yapmaksızın '*yeryüzünün tüm lanetlilerine*' odaklanmayı sürdürmektedir. Kesişimselliğin yine medyada böyle bir tanımla yer almış olması çalışmamız açısından

önemli bir yere sahiptir.

10 Nisan 2019'da bağımsız internet gazetesi t24'te kesişimsellik kavramının izlerine rastladığımız 'ilginç' bir haber yer almakta. İngiltere'nin başkenti Londra'da kurulan ilk vajina müzesi haberinde müzenin kurucusu Florence Schechter sergilerinde transları ve ikili cinsiyetin dışarıda bıraktığı hikayelere yer vereceklerini ifade ederek, müzenin LGBTİ+ kapsayıcılığı konusunda çalışmaya devam ettiklerini de belirtir. Schechter müzenin tüm cinsiyet kimlikleri cinsel yönelimleri kapsaması yönüyle kesişimselliği her zaman göz önünde tutacaklarını söyleyerek kesişimselliğe marjinal bir yaklaşım getirdiği su götürmez bir gerçek ve çalışmamız açısından önemlidir (T24. 2019, 10 Nisan, Erişim Tarihi:22.08.2020).

Son olarak, 11 Temmuz 2020'de BBC'de yayınlanan *Siyahların Hayatı Değerlidir: Bir sosyal medya paylaşımı küresel bir harekete nasıl evrildi?* haberinde, kadınların lider konumda olduğu gerçeği açıkça yer almaktadır. Habere göre Profesör Melina Abdullah 'Siyah kadınlar her zaman siyahların özgürlük mücadelesinin çekirdeğindeydi. Birçok kez silindiler ama bu kez geriye itilmeyi reddediyoruz' diyor (Maqbool, A. 2020, 11 Temmuz, Erişim Tarihi:24.08.2020).

#MeToo küresel aktivist hareket örneğini temele alan bu örnekler ışığında kesişimsellik kavramının küresel aktivist hareketlerde kadın hareketlerine imkan olması bir tesadüf değildir. Bu örnekler ışığında, küresel feminizmin Türkiye medyasına yansımalarını okurken çalışmamıza imkan olan iki temel kavram, kesişimsellik ve çapraz siyaset altında örneklerle yorumlanmıştır.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, #MeToo hareketi farklı kesimden, konumdan, ırktan, sosyal statüden birçok kadının maruz kaldıkları cinsel tacizleri anlatmaları onları bir şekilde ortak bir paydada buluşturmuş, kelimenin bir diğer anlamıyla kesişimsellik kavramına örnek oluşturmuştur. ABD, Arjantin, İngiltere, Almanya gibi birçok ülkede yansımalarını görmekten mümkünken Kuzey Koreli

kadınların bu yansımayı bile dile getirememelerinin izlerine yine medya üzerinden rastlamaktayız. Kesişimselliğin artık günümüzde etkisini ne denli arttırdığını kesişimselliğin küresel boyutta feminizme ne gibi imkanlar sunduğuna rastlamak mümkün.

Diyarbakır'da Çocukları Dağa Götürülen Acılı Annelerin 19 Mayıs 2014'te Başlattıkları Oturma Eylemine Destek Kampanyası'nda KADEM anne ve babalarla yaptıkları görüşmeler ve verdikleri destek ile kadınların sadece ''anne'' kimliği altında nasıl kesiştiklerinin güzel bir örneğini görmemize yardımcı olurlar.

Küresel feminizme zemin oluşturmak için gerekli olan çapraz siyaset feminist yapı içinde yeni işbirliklerine yer açmakta ve bu yapıya önemli imkanlar sunarken, yukarıda geçen Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM) etkinlikleri bu işbirliklerine örnek oluşturmaktadırlar. Barış sürecinde Türkiyeli ve Suriyeli kadınların durumunu düzenledikleri etkinliklerle irdelemiş ve bu işbirliklerine zemin oluşturma amacı güdmüşlerdir. Yine KADEM bu işbirliklerinin altını, Türkiye'nin göçmen politikasının *açık kapı* politikası olarak nitelendirerek doldurmaktadır. Türkiye bu anlamda çapraz siyaset kavramına küresel anlamda yaptığı işbirlikleriyle büyük katkılar bulunmuş ve bunu açıkça ifade etmiştir. Türkiye'de küresel feminizmin yansımalarının medyada taranması sonucunda kavramın ve bu kavrama imkan olan kesişimsellik ve çapraz siyasetin ülkemizde hala emekleme döneminde olduğu, temelden geliştirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşme kavramı, birçok dönüşümü gerçekleştirecek belirli tartışma konuları yaratmaktadır. Ekonomik, sosyal ve siyasi dönüşümler birbirine bağlı düşüncelerle gelişmekte ve sonunda küreselleşme her bir düşünceyi bir araç olarak kullanabilmektedir. İşbu tezde, feminizmin küreselleşme düşüncesini bir araç olarak nasıl kullandığına yönelik bir literatür taraması yapılmış var olan çalışmalar aktarılmıştır.

Küreselleşmeye getirilen yaklaşımlar, olumlu ve olumsuz bakış açıları düşünürlerce analiz edilmiş neticede küreselleşmenin günümüzde de çok tartışılmakta olan bir süreci ifade ettiği kanaatine varılmıştır. Feminizm ile birlikte düşünülmesinin sebebi ise feminizmin radikal, islamcı, modernist, postmodernist gibi birçok başlık altında incelenmesinin yanı sıra son yıllarda küresel feminizm kavramıyla beraber işleniyor olmasıdır. Kavramlar öncelikle ayrı ayrı kendi alanlarında incelenmiş daha sonra bu iki kavramın bir araya gelmesine aslında başka kavramların imkan olduğu gerçeğiyle karşılaşılmıştır. Bu kavramlar ise yine medyada ve yabancı kaynaklarda adına sıklıkla rastladığımız kesişimsellik ve çapraz siyaset kavramlarıdır.

Kesişimsellik kavramı ilk başta küresel feminizmi analiz etmede bir metot olarak görünse de, aslında yalnızca toplumsal bir durumu incelediğimizde, bizi bakmamız gereken eksen ya da alt başlıklara yönlendirdiği sonucuna varılmıştır. Kesişimsellik kavramı birçok yabancı kaynakta adı geçen Afroamerikan kadınların içinde bulundukları duruma, yaşadıkları ayrımcılıklara ve ötekileştirmeye sıklıkla yer verilmiş, öncelikle siyahi kadınların feminist varoluşlarına ve kadınların uğradığı bütün diğer ötekileştirmeyi bir araya getirmeye imkan olan bir kavramdır. Kavramın Türkiye medyasında tanımları çok temel bir şekilde ele alınmış tarama sonucunda ülkemizde beklentinin altında bir sayıda çalışma olduğu ortaya çıkarılmıştır. Tezin medya yansımalarına ilişkin bölümünde çeşitli haber içerikleri aracılığıyla ülkemize yansıması incelenmiştir. Bunun en önemli örneklerinden biri olan #MeToo Hareketi'nin ülkemize #SenDeAnlat şeklinde yansımasının üzerinde durulmuş fakat burada da feminist bakış

açısından ataerkil söylemlerin yeniden ve yeniden inşa edildiği gözlemlenmiştir. Temelde bakıldığında yine de küresel bir aktivizm olarak kalsa da bu hareket ülkemiz için önemli bir harekettir ve dünya medyasında birçok farklı ülkeyi kendi kültürüne göre oldukça etkilemiştir.

Çapraz Siyaset kavramı kesişimselliğin daha da gölgesinde kalmış belli başlı uluslararası yayınlarda incelenmiş Türkiye literatüründe göz ardı edildiğini söylemek mümkündür. Kavram olarak adından söz ettirmese de ülkemizde Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)'nin yaptığı birçok çalışma ve etkinlikte aslında çapraz siyasetin izlerini görmek mümkündür. Çalışmamızda bu örneklere yer verilmiş kesişimsellik ve çapraz siyaset kavramları altında yansımaları incelenmeye çalışılmıştır. Fakat KADEM'in de bu çalışmaları bazı açılardan yetersiz bulunmuş uluslararası işbirliklerine önem verirken, ülkedeki kadın hareketleri ile kendi hareketi arasındaki kesişimsellik için biraz daha uzlaşmacı olması gerektiği görülmüştür.

Bu taramaların yapıldığı dönemde güncel bir şekilde medyada sıklıkla yer alan Black Lives Matters (Siyahların Hayatı Değerlidir)'in bir sosyal medya paylaşımından nasıl küresel bir harekete evrildiği haberi çalışmamızın son haberidir. Bu küresel hareket, hem güncel olması hem de kesişimselliğin aksi belirtilmedikçe siyah kadınların feminizmine imkan olması sebebiyle çalışmamızın sonucu niteliğindedir. Kavramlar içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş, ana akım medya örnekleri ise betimsel analiz yöntemi desteğiyle özetlenip yorumlanarak literatüre katkı sağlamaya çalışılmıştır. Türkiye medyasında küresel feminizmin nasıl yer aldığını analiz etme amacıyla başlanan bu çalışmada kesişimsellik ve çapraz siyaset imkanları göz ardı edildiği sürece ülkemizde gerçek anlamda bir küresel feminist hareketten bahsetmek mümkün görünmemektedir. Artık içinde yaşadığımız bu dönemde sadece kadın olduğumuz için değil, bir vegan olduğumuz için de ya da sadece rengimiz beyaz değil diye bir şekilde şiddete ve ayrımcılığa maruz bırakılıyoruz. Kesişimsellik, bütün ayrımcılık ve ötekileştirmeleri bir araya getirme imkanı sunmaktadır. Yine çapraz siyaset yaklaşımı ile farklı bakışları olan feministlerin bir araya gelebileceği görülmüştür. Yapılan literatür taramaları sonucunda ise olanı ortaya koyarak literatüre toplu bir katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışmada ülkemize yansıyan olgular bu düşünceler ışığında incelenmiştir. Ancak küresel feminizmin imkanlarının zorlanacağı, yeni tartışma ortamları yaratabileceği çalışmalara elbette ihtiyaç bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Ahmed, Sara (2020), Feminist Bir Yaşam Sürmek, Çev. Beyza Sumer Aydaş. 2. Baskı, Sel Yayıncılık /Kadın Kitaplığı:11. ,102-106.

Arakon, Maya (2015) Azınlık, Kadın ve Kürt Olmak: Modern Türkiye'de Kürt Kadınlarının Kimlik ve Eşitlik Mücadelesi, alternatif politika, Cilt 7, Sayı 2, 300.

Arat, Necla (1980), Kadın Sorunu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Aslan, Özlem ve Gambetti, Zeynep (2009) , Fraser ve Feminizm: Söylem Kimin Söylemi, Tarih Kimin Tarihi?* , Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar Sayı 9. ,1-16.

Atay, Tayfun (2012), Çin İşi Japon İşi: Cinsiyet ve Cinsellik Üzerine Antropolojik Değiniler, İletişim Yayınları,İstanbul.

Beauvoir, Simone De (2019), İkinci Cinsiyet (2. Cilt), Çev. Gülnur Acar Savran, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul. ''***Kadın olunmaz kadın doğulur.'' (1949).***

Bauman, Zygmunt (1998), Postmodern Etik. Çev. Türker Alkan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Berktay, Fatmagül (2009). Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik, Cogito Dergisi Sayı 58.

Bir, Ali Atıf. , Büker Seçil , Onaran Oğuz. (1998). Eskişehir'de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 2-3; 22.

Brah, Avtar (1996), Cartographies of Diaspora: Contesting Identities, London: Routledge.

Butler, Judith (1999), Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi, Çev. Başak Ertür, İstanbul: Metis Yayınları,

Butler, Judith (2009), Toplumsal Cinsiyet Düzenlemeleri Çev. Begüm Kovulmaz, Cogito Dergisi Sayı 58.

Cangızbay, Kadir, (2003), Globalleştirme Terörü, Odak Yayınları, Ankara.

Cheviron, Nilgün Tutal, (2014), Küresel İletişim, Ekslibris Yayıncılık, İstanbul.

Cockburn, Cynthia (2009) ‘’Buradan Baktığımızda Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi’’, Çev. Füsun Özlen, Metis Yayınları, İstanbul.

Cockburn, Cynthia (2013), ‘’Barış, Ne Zaman? Üç Ülkede Kadınların Barış Anlaşmaları Sonrası Deneyimleri: Kuzey İrlanda’da, Bosna Hersek’te ve İsrail-Filistin’de Kadınların Barış Umutlarına Ne Oldu?’’, Çev. Ezgi Sarıtaş, Fe Dergi 5, no.2, 26-37.

Collins, Patricia Hills (1986), Learning from the Outsider within: The Sociological Significance of Black Feminist Thoughts, Social Problems, 33 (6): 14-32.

Collins, Patricia Hill. (1996) ‘’What’s in a Name? Womanism, Black Feminism, and Beyond’’, *The Black Scholar.* 26, (1) (Winter/Spring, 1996), 9-17.

Collins, Patricia Hill (2004), Black Sexual Politics: African Americans, Gender, and The New Racism, New York ve London: Routledge.

Connell, Raewyn W. (1998) Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Çeviren: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, İstanbul.

Crenshaw, Kimberlé (2011), “Demarginalising the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Anti-discrimination Doctrine, Feminist Theory, and Anti-racist Politics”, Framing Intersectionality: Debates on a Multi-Faceted Concept in Gender Studies içinde, der.Helma Lutz, Maria T. H. Vivar ve Linda Supik, Ashgate Publishing.

Çakır, Serpil (1995) Tarih İçinde Görünürlükten, Kadınların Tarihine: Türkiye'de Kadın Tarihi Türkiye'de Feminizmi ve Antropolojiyi Yeniden Düşünmek Yazmak", Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalannda Yöntem içinde, Serpil Çakır ve Necla Akgökçe (Der.), İstanbul, Sel Yayıncılık, 222-229.

Demir, Zekiye (1997) Modern ve Postmodern Feminizm, İz Yayıncılık, İstanbul.

Dulupçu, Murat Ali (2001) Küresel Rekabet Gücü; Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, Nobel Yayınları, İstanbul.

Durutürk, Bilge, (2018), Feminizm ve Çokkültürcülük Arasındaki İlişki Üzerine Bir İnceleme, Bilgi [2018 Kış], 20 [2], 76-90.

Ertürk, Yakın (2015) Sınır Tanımayan Şiddet. (İstanbul: Metis, 2015).

Eser, Uğur (1995), Küreselleşme: Tehdit mi? Yoksa Fırsat mı? Ekonomik Yaklaşım Kavram Yayınları, Ankara, Cilt 6, 6.

Esgin, Ali (2001) *Ulus Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar,* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 25, No:2, 185-192.

Foucault, Michel (1980), Power and Knowlegde- Selected Interviews and Other Writings 1972-1977. (Brighton: The Harvester Press, 1980).

Foucault, Michel (2010), Cinselliğin Tarihi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Fraser, Nancy (2009), ”Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu”, Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, Sayı:9, çev. Gizem Kurtsoy, 58-75.

Gedik, Hande Birkalan (2009) “Türkiye'de Feminizmi ve Antropolojiyi Yeniden Düşünmek” COGİTO, sayı 58-Bahar, 285-338

Giddens, Anthony, (2000), Sosyoloji, (Çeviren: Hüseyin Özel - Cemal Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara.

Giddens, Anthony (2000), Elimizden kaçıp giden dünya: küreselleşme hayatımızı nasıl yeniden şekillendiriyor?, (Çeviren: Akınbay, O.) İstanbul: Alfa yay

Goodman, Paul (1977) The Politics of Being Queer. Nature Heals: The Psychological Essays of Paul Goodman, 487-491.

Negri, A., Hardt, M. (2001). İmparatorluk, çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hertz, N. (2002). The silent takeover: Global capitalism and the death of democracy. Simon and Schuster.

Hirst,Paul and Thompson, Graham (2007) Küreselleşme Sorgulanıyor, Çev. Çağla Erdem, Elif Yücel, Dost Kitapevi, 4. Baskı, Ankara, 8-9.

Hohnen,Paul (2005), Global Policy Forum, The G 8, Globalization and the Last Wave, June, 30, 2-3.

hooks, bell (2002) Feminizm Herkes İçindir, Çitlembik Yayınları, İstanbul.

hooks, bell (1990), Ain't I a Woman: Black Women and Feminism, London: Pluto Press.

İçduygu Ahmet, Romano D., Sirkeci İ. (1999), The ethnic question in an environment of insecurity: the Kurds in Turkey, Ethnic and Racial Studies, Vol. 22, No. 6, 991.

İnceoğlu, İrem (2012). Küresel Kadın Hareketleri ve Alternatif Küreselleşme Söylemlerine Feminist Müdahaleler, Fe Dergi, Sayı 1, 112-122.

Kartal, Filiz (2016), Kadınların Yurttaşlığı ve Feminist Kuram, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 49, Sayı 3, 59-87.

Kaya, Mehmet (2009), Küreselleşme Yaklaşımları, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 1-16.

Kazgan, Gülten (2005), Küreselleşme ve Ulus-Devlet, 4. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keeling, David J. (2004), Latin American Development and The Globalization Imperative: New Directions,Familiar Crise, Journal of Latin American Geography, 3(1), 3

Klein, Naomi. (2009). No logo. Vintage Books Canada.

Kızılçelik, Sezgin (2002). *Kapitalizmin Diasporası Olarak Küreselleşme*, Eğitim Araştırmaları Dergisi.

Kızılçelik, Sezgin (2003). *Küreselleşme, Beden ve Şizofreni,* Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 25 (4), 1-6.

Kristeva, Julia (2007). Ruhun Yeni Hastalıkları, çev. Nilgün Tutal, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Lutz, Helma, Vivar, Maria T.H. ve Supik, Linda (2011), "Framing Intersectionality:A Introduction", Framing Intersectionality: Debates on a Multi Faceted Concept in Gender Studies içinde, der. Helma Lutz, Maria T. H. Vivar ve Linda Supik, Ashgate Publishing.

Marcos S. , Waller M. (2006), Farklılık ve Diyalog Feminizmler Küreselleşmeye Meydan Okuyor, Çev. Ahmet Fethi, Chiviyazıları Yayıncılık, İstanbul

Marshall, Gordon. (2005), Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

McLuhan, Marshall., Powers, Bruce. R. (1989), The global village: Transformations in world life and media in the 21st century. Communication and Society.

Michel, Andree (1978), Feminizm. Çev. Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, Presses Unıversitaires de France.

Ohmae, Kenichi (2001), Görünmeyen Kıta Yeni Ekonominin Dört Stratejik Emri, Çev. Barış Gökçer Akbay, Mavi Yapım, İstanbul, 18-19.

Özel, Mustafa (1998) Kapitalizm ve Küresel Rekabet, Küresel Rekabet, 2. Baskı, İz Yayıncılık, İktisat ve Toplum Kitaplığı:4, İstanbul, 10.

Özkazanç, Alev (2018), "Türkiye'de Kadın Hareketi ve Kesişimsellik Yaklaşımı Kesişimsellik Tartışması", içinde Duvarları Yıkmak, Köprüleri Kurmak, Yeni Küresel Feminizmin Yükselişi ve İmkânları. Düzenleyen: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği. İstanbul: Sena Ofset.

Porter, Michael E. and Victor E.Millar (1998) How Information Gives You Competitive Advantage, On Competition, Ed.By. Michael E. Porter,USA.

Robert Sözlüğü (1978), 768.

Robertson, Roland (1999), Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür, çev. Ümit Hüsrev Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 99.

Rosenau, P. M. (1998), Post-Modernizm ve Toplum Bilimleri (Çev. T. Birkan). İstanbul: Ark Yayınları.

Rothbard, M. N. (1978), For a new liberty: The libertarian manifesto. Ludwig von Mises Institute.

Sancar, Serpil (2009), Erkeklik: İmkansız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler. İstanbul: Metis Yayınları.

Sarıtaş, Ezgi (2013), Güncel Feminist Tartışmalar: Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Öğretim Üyelerinin Kitapları Üzerine Bir İnceleme. Mülkiye Dergisi, 37(4), 193-222.

Scholte, Jan Aart (2005). Globalization: A critical introduction. Macmillan International Higher Education.

Segal, Lynne (1990) Gelecek Kadın mı?, Çeviren:Suğra Öncü, Alfa Yayınları, İstanbul, 260.

Sırma, Bilge (2013), Intersectionality Undone, Département de sociologie, Université de Montréal Social Science Research on Race, 10:2.

Steger, Manfred B. (2003) Küreselleşme, Çev. Abdullah Ersoy, Dost Yayınları, Kültür Kitaplığı:50; Ankara Siyaset Bilim 3.

Stiglitz, Joseph E. (2002). Küreselleşme: Büyük Hayal Kırıklığı, çev. Arzu Tascıoglu, Deniz Vural, İstanbul, Plain B Yayınları.

Şeker, Berfu (2018), Kadın Hareketi'ne Ulusaşırı Bir Bakış Küresel Güney'de Toplumsal Cinsiyet Gündemleri, TESEV İyi Yönetişim Tartışmaları, Aralık 2018.

Tarık, E. A. (2000), Niçin Küreselleşme Üzerine Bir Kitap Daha?, Der: Tonak, E. A. , İmge Kitabevi, İstanbul.

Taylor, Ula Y. (1998), Making Waves: The Theory and Practice of Black Feminism, *The Black Scholar*. 28, (2), (Summer,1998), 18-28.

Tekeli, Şirin (2015). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*.. İstanbul: İletişim. 30.

Yeldan, Erinç (2002). Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirmeler, Praksis, Bilkent Üniversitesi.

Yuval-Davis, Nira (1999), ‘’What Is Transversal Politics’’ , Soundings Issue 12 Summer.

Yuval-Davis, Nira (2016), Cinsiyet ve Millet, Çev. Ayşin Bektaş, İstanbul: İletişim Yayınları.

İnternet kaynakları

Bahar, Y. (2017, 11 Aralık). Kesişimsel Feminizm Nedir?. *Gaia Dergi* https://gaiadergi.com/kesisimsel-feminizm-nedir/ , Erişim Tarihi, 20.08.2020.

BBC NEWS TÜRKÇE. (2018, 15 Ocak). “Türkiye’de kadınlar #SenDeAnlat (#MeToo) diyebiliyor mu?.” *BBC NEWS TÜRKÇE* https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-42666440 Erişim Tarihi:16.06.2020.

BİA Haber Merkezi. (2018, 24 Aralık). 2018’de Kadın Hareketlerinde On Önemli An. *Bianet*.http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/203847-2018-de-kadin-hareketlerinde-on-onemli-an.Erişim Tarihi:22.08.2020.

Birgün, B. (2019, 5 Şubat). Judith Butler: Feminizmin ikincil olmadığı yeni bir sosyalist itiraz zamanı. *BirGün.*https://www.birgun.net/haber/judith-butler-feminizmin-ikincil-olmadigi-yeni-bir-sosyalist-itiraz-zamani-245952. Erişim Tarihi:16.06.2020.

Bora,A. (2017)Kesişimsellik,Birikim Dergisi, https://www.birikimdergisi.com/haftalik/8225/kesisimsellik. Erişim tarihi: 26 Mayıs 2020.

CNN TÜRK. (2017, 23 Ocak). Angela Davis: ‘’Özgürlük Kesintisiz Bir Mücadeledir’’. *Cnnturk.com.*https://www.cnnturk.com/kultur-sanat/kitap/angela-davis-ozgurluk-kesintisiz-bir-mucadeledir.Erişim Tarihi:22.08.2020.

CNN TÜRK. (2017, 2 Kasım). Türkiye’de kadınlar için tablo vahim: ‘Neredeyse cinsel tacize uğramayan yok’. *Cnnturk.com*.

https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede-kadinlar-icin-tablo-vahim-neredeyse-cinsel-tacize-ugramayan-yok. Erişim Tarihi: 16.06.2020).

Congar, K. (2018, 12 Aralık). Hint kadınlar #MeToo hareketinin Hindistan'daki siyasetçileri cezalandırmasını istiyor. *Euronews*.https://tr.euronews.com/2018/12/12/hint-kadinlar-metoo-hareketinin-hindistan-daki-siyasetcileri-cezalandirmasini-istiyor. Erişim Tarihi:16.06.2020.

Deutsche Welle Türkçe. (2018, 23 Ocak). #MeToo: 100 günde çığlığa dönüşen hareket. *Deutsche Welle Türkçe*.https://www.dw.com/tr/metoo-100-g%C3%BCnde-%C3%A7%C4%B1%C4%9Fl%C4%B1%C4%9Fa-d%C3%B6n%C3%BC%C5%9Fen-hareket/a-42266629.Erişim Tarihi:16.06.2020.

Deutsche Welle Türkçe. (2018, 2 Kasım). Kuzey Koreli kadınlar #MeToo diyemiyor. *Deutsche Welle Türkçe*.https://www.dw.com/tr/kuzey-koreli-kad%C4%B1nlar-metoo-diyemiyor/a-46126363.Erişim Tarihi:16.06.2020.

Erdem, Umut (2017) *Neden Keşisimsellik,* Birikim Dergisi, https://www.birikimdergisi.com/guncel/8390/neden-kesisimsellik , Erişim tarihi: 26 Mayıs 2020.

Euronews. (2019, 15 Ekim). Tunus'ta okulun önünde mastürbasyon yapan milletvekili hakkında soruşturma başlatıldı. *Euronews*.https://tr.euronews.com/2019/10/15/tunusta-okulun-onunde-masturbasyon-yapan-milletvekili-hakkinda-sorusturma-baslatildi , Erişim Tarihi, 16.06.2020.

Hobson B. ve Lister R., (2001). Keyword: Citizenship", Lewis, J.; Hobson, B. ve Siim, B. (Ed.), Contested Concepts in Gender and Social Politics, Edward Algar, http://portal.unesco.org/shs/es/files/7681/11128861501citizenship.pdf/citizenship.pdf. Erişim Tarihi: 08.08.2020.

Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM). (2014, 17 Haziran). Diyarbakır'da çocukları dağa götürülen acılı annelerin oturma eylemine destek kampanyası.

KADEM.org.https://kadem.org.tr/diyarbakirda-cocuklari-daga-goturulen-acili-annelerin-oturma-eylemine-destek-kampanyasi/.Erişim Tarihi:08.06.2020,

(2016, 6 Aralık). Uluslararası Kadın ve Adalet Zirvesinin 2. Gününde Neler Yaptık?. *KADEM.org*.https://kadem.org.tr/ii-uluslararasi-kadin-ve-adalet-zirvesinin-2-gununde-neler-yaptik/.Erişim Tarihi:08.06.2020,

(2018, 15 Mart). KADEM,New York'ta Türkiye ve Dünyada sığınmacı kadınlar paneli düzenledi *KADEM.org*.,https://kadem.org.tr/kadem-new-yorkta-turkiye-ve-dunyada-siginmaci-kadinlar-paneli-duzenledi/.Erişim Tarihi:08.06.2020.

KAOS GL Dergisi (2011) , ''Merkeziyetçi Politikalara Karşı Feminist Bakış ve Çapraz Siyasetler'' https://www.kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/merkeziyetci-politikalara-karsi-feminist-bakis-ve-capraz-siyasetlerrsquo Erişim Tarihi, 22 Mayıs 2020).

Köse, H. (2018, 14 Haziran). Güçlü ve akılcı ittifaklar zamanı. *Cumhuriyet*.https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/guclu-ve-akilci-ittifaklar-zamani-997942. Erişim Tarihi:22.08.2020.

Maqbool, A. (2020, 11 Temmuz). Siyahların Hayatı Değerlidir: Bir sosyal medya paylaşımı küresel bir harekete nasıl evrildi?.*BBC.com*.https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53366677.Erişim Tarihi:24.08.2020.

Metin, M. (2017, 4 Ağustos). Hanne Blank ile kadınlar ve tabular üzerine söyleşi. *Gaia Dergi* https://gaiadergi.com/hanne-blank-ile-kadinlar-tabular-uzerine-soylesi/ Erişim Tarihi:20.08.2020.

Sade, G. (2020, 4 Ağustos). İstanbul Sözleşmesi'ni imzalayan ve onaylayan ülkeler hangileri?. Euronews. https://tr.euronews.com/2020/08/04/istanbul-sozlesmesi-ni-imzalayan-ve-onaylayan-ulkeler-hangileri. Erişim Tarihi: 20.08.2020.

Schoenung, B. (2018, 5 Ekim). Racism and #MeToo: How The Founder of the Most Influential Women's Rights Movement in 30 Years Got Erased From Its History.

Medium.com. https://medium.com/@bschoenunguc/racism-and-metoo-how-the-founder-of-the-most-influential-womens-rights-movement-in-30-years-got-1dcb8e762025. Erişim Tarihi: 23.10.2020.

T24. (2019, 10 Nisan). Vajina Müzesi, kapsayıcılık için çalışıyor. *T24*.https://t24.com.tr/haber/vajina-muzesi-kapsayicilik-icin-calisiyor,816233.Erişim Tarihi:22.08.2020.